

CAROLI SIGONII

93

DE REPVB- LICA HEBRAEORVM LIBER TERTIVS.

Qui de diebus sacris inscribitur.

De Annis Hebraicis. C. AP. I.

Veniam de locis sacris diximus, deinceps sequitur, vt de dieb⁹, prout proposueramus, agamus. Quæ disputatio quò apertius explicetur, prius de tota ratione Hebraicorum annorum, ac mēsum differetur. Hebræi igitur, vt satis inter interpretes constat, annū habuerunt lunarem ex mensibus duodecim, & diebus trecētis quinquaginta quatuor, cōstitutum, eum verò duplicem: vnum, quem naturalem, & vulgarem, alterum, quem ciuilem, & sacrum appellauerunt. Naturalis ab initio mūdi sub æquinoctium autumnale est institutus, quo tempore ipsi etiam mundum à Deo creatum existimarunt. Ciuilis ante egressum Hebræorum ex Aegypto sub æquinoctium vernum à Deo præscriptus est, ille post conditos fructus, hic ante inchoatā messem. Vt

G 4

autem

autem lunaris annus fieret solaris, id est, spacio, quo sol Zodiaco circumuoluitur, finiretur, qui cursum suum diebus trecentis sexaginta quinque, ac quadrante absoluit, opus intercalatione undecim dierum, & quadrantis, qui supererant, fuit.

Ceterum numerus duodecim mensum confirmatur tertio quarti Regum: *Habebat Salomon duodecim prefectos super omnem Israëli, qui praebebant annonam regi, & domui eius, per singulos enim menses in anno singuli necessario ministrabant, & iij. Danielis: Pesti finem duodecim mensium in aulae Babylonis deambulabat & iij. Esther: Mense primo cuius vocabulum est Nysan, missa est fors in urnam, & exiit mensis duodecimus qui vocatur Adar.*

De anno verò naturali incipiente à mense Septembri docet Cap. xxiiij. Exodi: *Custodis solemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro, & xxxiiij. Solemnitatem hebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tuae triticeae, & solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur.* Adde, quòd annus septimus, & annus quinquagesimus ordiebatur à septimo mense, ut postea demonstrabitur, tanquam ab eo, unde vetus, & naturalis annus exordium fumeret. Quin etiam Chaldaeus Paraphrastes locum ex viij. tertij Regum ita expressit:

presit: *Conuenerunt ad Salomonem in mense Fortium festo die, quem vocabant olim primum menssem, at nunc est septimus.* Iosephus autem libro Antiq. primo tradidit, diluuium Noe cœpisse secundo mense anni, qui à Macedonibus vocatur Dios, ab Hebræis Mareshuan, qui respondet apud Romanos Octobri.

De institutione verò sacri anni sic præcepit Deus in Aegypto cap. xij. Exodi: *Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni.* Eum verò menssem post vocauit Cap. xxxiiij. *menssem nouarum frugum, & xxxiiij. menssem verni temporis.* Quare omnium consensu putatur fuisse idem, atque Martius.

De intercalatione non extat præceptum in lege vllum, verùm interpretes asserunt, eam necessariam fuisse, vt conseruaretur ratio mensium, qui à noua semper luna exorsunt. & Paschæ, quam quarta decima die primi mensis celebrari oportuit paullò ante messem, & Tabernaculorum, quæ perfecta vindemia celebrari Deus præcepit. Eos verò dies Iudæi interposuerunt secundo, & quarto quoque anno post menssem duodecimum, quid dicitur Adar. Itaque eum menssem tertium decimum vocant Veadar, quasi alterum Adar, dierum viginti duorum,

& viginti trium, vicibus alternatis, habitatione quadrantis.

De Mensibus. CAP. II.

Menses porrò singulos instituerunt à noua luna. eos; verò ante exilium Babylonicum nominarunt à numero, prout quisque primus erat, aut secundus, aut tertius vsq; ad duodecimū. Post reditū autē ex Babylonia his fermè, vt aiūt interpretes, ornati sunt nominibus Nisan, Zius, siue Iar, Siuan, Tamuz, Ab, Elul Ethanim, siue Tisri, Bul, siue Mareshuā, Casleu, Thebet, Sebat, Adar, qui respōdent Martio, Aprili, Maio, Iunio, Iulio, Augusto, Septēbri, Octobri, Nouembri, Decembri, Ianuario, & Februario. Ex his autem alij xxx. dies alternatim habuerunt, alij xxix. vnde illi pleni, hi caui vocati sunt. Qua ratione cccliiij. dies emerferunt. Prioris appellationis testimonio est capitulum Exodi xl *Mense primo quarta decima die mensis ad vesperam Phase Domini est. & Numer. ix. Faciat Phase Domino in mense secundo quarta decima die mensis ad vesperam. & primi Paralip xxvij. Prime turme in primo mense Iesboan praeerat. Secundi mensis habebat turmam Dueda. Dux turme tertiae in mense tertio erat Baraias. Quartus mense quarto Azabael. Quintus mense quinto Samaocho, Sextus mense*

se

se sexto *Hira*. atque ita deinceps vsq; ad duodecimum.

De nominibus alijs postea mensibus inditis docet quintum tertij *Esdrae*: *In secundo anno regni ipsius mense Nysan primo*. tertium *Elter*. *Mense primo cuius vocabulum est Nisan*. *Baruc primum: Decima die mensis Sivan*. Sextum secundi *Esdrae*: *Vicesimo die mensis Elul*. *Zachariae vij. In quarta mensis noni: ut est Casleu*, & primum. *Quarta undecimi mensis Sabbath*, & primi *Maccab. xvj. Mense undecimo, hic est mensis Sabbath*. *Esther xvj. Mensis duodecimus, qui vocatur Adar*. Sextum tertij *Regum: Mense Zio*, ipse est mensis secundus. *Item: Anno quarto fundata est domus Domini in mense Zio*, & in anno undecimo mense *Bul*, ipse est mensis octauus. *perfecta est domus*, & vij. *Conuenit Israël in mense Bathanim, siue Ethanim in solenni die, ipse est mensis septimus*. reliqua ex interpretibus. At quia lunares quoque mensis sunt, propterea non semper mensibus Romanorum responderunt, sed sæpè in binos singuli incurrerunt.

De Septimanis. CAP. III.

Menses inde singulos in septimanas, seu hebdomadas diuiserunt. Septimum autem quæque diem vocauerunt sabbatū, id est re-

quietem, quod eo die post opus sex die-
 rum Deus quieuisset. atque ea de causa ip-
 sam etiam septimanam sabbatum appella-
 runt, Paralipom. tricesimo tertio secundi:
*Qui sibi per singulas hebdomadas succedere con-
 sueverant.* & Lucas xviiij. *Ieiuno bis in Sabbato.*
 id est, in septimana. Hinc dixerunt primam, &
 vnam, & alteram Sabbati. pro prima, & se-
 cunda die septimanæ. vt S. Marcus xvj. *Et
 valde mane vna Sabbatorum.* ac mox: *Surgens
 mane prima Sabbati.* & S. Matthæus: *Vespere
 Sabbati. que lucefcit in prima Sabati.* id est, ve-
 spere eius diei, qui succedit primus septima-
 næ, siue vespere præcedente, primum diem
 septimanæ & Actuum xx. *Vna Sabbati cum
 conueuissemus ad frangendam panem.* Est au-
 tem prima, siue vna Sabbati dies quã Chri-
 stiani Dominicam vocant, quam etiam com-
 memorauit S. Ioannes in Apocalypfi: *Fui in
 spiritu Dominica die.* Vnde dixit post S. Hie-
 ron. aduersus Vigilantium: *Per vnam Sabba-
 ti. hoc est in die Dominico, omnes conferre. que
 Hierosolymam in solatia dirigantur, Apostolus
 Paulus præcepit.* id autem præcepit secunda
 ad Corinthios xvj. *Per vnam Sabbati vnus-
 quisq; vestrum apud se reponat.*

De diebus profestis. CAP. IIII.

Dies porrò vocarunt lunas, ita vt primam, & secundam lunam, ac primam & secundam diem ponerent pro eodem, vt primo tertij Esdræ: *Iofias immolauit Phase quartadecima luna primi mensis*, pro eo q̄ ali bi fuit scriptum, *quarta decima die*. Dies porrò siue æstiu, siue hyberni essent, duodecim horas habuerunt; & noctes totidem, sed inæquales, vnde scripsit S. Ioannes Cap. ij. *Nónne duodecim sunt hora dies?* & Matthæus xx. idem significauit, vbi horæ tertix, sextæ, nonæ, & demum vndecimæ meminit, tanquam extremæ diei. Ex his autem diebus alij profesti fuerunt, alij festi. Profesti, quibus op̄ exercere fas fuit, matutino, & vespertino holocausto confecto. Festi, quibus ab opere abstinere necesse fuit. Profesti verò aut primi mensium fuerunt, qui Neomeniæ dicti sunt, aut inter septimanas interiecti, de quibus seorsum agemus.

De Neomenijs. CAP. V.

Singula ergo mensium initia sacra esse Deus constituit, quos dies Græci Neomenias, Latini Kalendas vocarunt, ita vt proprium holocaustum, quo insignirentur, haberent, cessationem tamen ab operibus non haberent. sic enim mandatum est Numero-
rum

rum xxviiij. In Kalendis, id est, mensium exor-
 dijs offeretis holocaustum Domino, vitulos de ar-
 mento duos arietem unum, agnos anniculos se-
 ptem immaculatos & tres decimas simile ex o-
 leo in sacrificio per agnos singulos holocaustum
 suavissimi odoris, atque incensi Domino. Liba-
 menta autem vini, quæ per singulas fundenda
 sunt victimas, ita erunt, media pars hinc per sin-
 gulos vitulos, tertia per arietem, quarta per ag-
 num, hoc erit holocaustum per omnes menses, quæ
 sibi vertente anno succedunt. Quod sic expli-
 cuit Iosephus: In initio mensis, & quotidiana
 sacrificia, & duos vitulos cum agnis anniculis
 septem, & arietem, mactant, hæc dum, verò
 pro declinatione peccatorum si forte per casum
 obliuionis eueniant. Hinc secundo secundi Pa-
 ralip. scriptum est: Ad holocaustumata Neo-
 menys, quæ mandata sunt, Israël. & octauo:
 Salomon obtulit holocausta super altare Do-
 mini, ut per singulos dies offerretur in eo iuxta
 præceptum Moysi in Sabbatis, & in Kalen-
 dis: & Etdræ secundo. Fecerunt holocaustum
 iuge in Kalendis. & Isaïæ primo: Kalendas
 vestras, & solemnitates vestras odiuit anima
 mea.

De diebus singulis. CAP. VI.

Dies verò cæteri inter septimanas inter-
 dicti ex præscripto Dei haud prorsus
 religione caruerunt. Nam licet operibus
 pro

pro necessitate vacarunt. tamen matutinū,
 ac vespertinū holocaustum iuge facere à deo
 iussi sunt, vt scriptum est Exodi xxix, &
 Numerorum xxvij. *Hæc sunt sacrificia quæ
 offerre debetis, agnos anniculos immaculatos, dis
 os quotidie in holocaustum sempiternum, unum
 offeretis mane, alterum ad vesperam, decimam
 partem ephi simile, quæ conspersa sit oleo purissî-
 mo, & habeat quartam partem hin, holocau-
 stum iuge est, quod obtulistis in monte Sinai,
 in odorem suauissimum incensi Domini, & li-
 bamentis vini quartam partem hin, per agnos
 singulos in Sanctuario domini, alterumq; ag-
 num similiter offeretis ad vesperam iuxta om-
 nem ritū sacrificij matutini, & libamentorum
 eius oblationem suauissimi odoris domino. & Le-
 uit. xxlij Offeretis oblationes domino holocau-
 sta, et libamenta iuxta ritum uniuscuiusq; diei.
 Quam legem sic expressit Iosephus: Ex pub-
 lico sumptu lex agnum anniculum singulis die-
 bus docet occidi, inchoante die, & terminante.
 Vnde ij Paralip secundo scriptum: Ad holo-
 caustomata mane, & vespere, quæ mandata sūt
 Israëli.*

De diebus festis. CAP. VII.

FESTOS autem dies sabbata nomina-
 runt, vt Leuit. x x. *Sabbata mea custodite.*
 Hæc verò à vespere ad vesperam celebra-
 ta sunt, sic enim post præcepit Deus xxij.
 Ave.

A vespera ad vesperam celebrabitis sabbata vestra: item: Die primo à die octauo erit sabbatum, id est, requies. Celebrarunt autem nõ solum ab opere cessando, sed etiam offerendo, orando, & interdum etiam animas suas affligendo, id est, ieiunando, vt post apparebit. Ex his autem alij à Deo, alij ab hominibus instituti sunt, à Deo Sabbatum, Pascha cum Azymis, Primitiæ cum Pentecoste, Tubæ, Expiationes, Tabernacula cum Collectis; annus septimus, & annus quinquagesimus; ab hominibus Encænia, & quædam alia minus insignia, quæ suo loco prodentur. agamus ergo de singulis.

De Sabbato. CAP. VIII.

IN primis autem septimum diem, quem Sabbatum appellarunt, summo honore colendum mandauit Deus, atque iura ab omni opere in eo cessandum, vt ne ignem quidem domestici vsus causa succenderent. primum Exodi xx. *Memento vt diem Sabbati sanctifices. Sed diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autem die. Sabbatum Domini Dei tui est, nullum facies opus in eo. Sex enim diebus fecit cælum, & terram, & mare, & omnia que in eis sunt. & requieuit in die septimo. idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum, & xxxv. Non succendetis ignem*
in

in omnibus habitaculis vestris per diem Sabbatis. Deinde Leuitici xxiiij. Sex diebus facietis opus, dies septimus, quia Sabbati requies est, vocabitur sanctus, nullum opus facietis in eo. Eo verò die sacrificari, & panes Propositionis refici iussit. De sacrificio Numerorù xxviiij. Die Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas simile oleo conpersa in sacrificio, & liba, quæ ritè fundantur per singula Sabbata. De Panibus xxiiiij. Accipies simlam, et coques ex ea duodecim panes. Per singula Sabbata mutabuntur coram Domino suscepti à filiis Israël scdere sempiterno. Hæc porro his verbis explicuit Philo in libro de sacrificijs: Publica sacrificia alia fiunt quotidie, alia septimo quoque die, alia in novilunijs, alia in ieiunijs, alia tribus diebus festis præcipuis. Quotidie iussu legis, agni duo maculantur, mane, ac vespere cū gratiarum actione, alter p diurnis, alter pro nocturnis beneficijs, q̄ assidue Deus largitur humano generi. Septimo die is numerus duplicatur, in æternitatis honorem, quòd septimus dies mundi natalis sit. Quotidie etiam bis incensa sunt thura in ara, quæ intra velum est, oriente sole, occidenteq̄, ante matutinum, & post vespertinum sacrificium. Panes item septimo quoque die proponuntur in sacra mensa, cum panibus autem sal, & thus mense imponitur.

H

De

De Pascha, & Azymis.

CAP. IX.

PRæcipuus etiam honos Paschæ habitus
 est Hoc verè quando institutum, cur ita
 vocatum, & qua ratione celebratum sit, ita
 demonstrabitur, vt lex primum profera-
 tur, deinde explicatione ornetur. Sic ergo
 de Paschate mandauit Deus Hebræis, ad-
 huc in Aegypto agentibus, Exodi xij *Men-
 sis iste vobis principium mensium primus erit in
 mensibus anni, decima die mensis huius tollat u-
 nusquisque agnum per familias, & domos suas
 sine macula masculum anniculum, & hœdum,
 & quarta decima die immolabit eum ad vespere-
 ram, & sumet de sanguine, & ponet super v-
 trumque posticm, & super liminaribus domo-
 rum, in quibus comedent illum, & edent
 carnes nocte illa assas igni, & Azymos panes
 cum lactucis agrestibus, non comedetis ex eo
 crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tan-
 tum igni: renes vestros accingeris, calciamenta
 habebitis in pedibus, tenentes baculos in mani-
 bus, & comedentes festinantes. est enim Phaso,
 id est, transitus Domini, & transibo per terram
 Egypti. Erit autem sanguis vobis in signum
 in edibus, in quibus eritis, & videbo sangui-
 nem, & transibo vos nec erit in vobis plaga di-
 sperdens quando percussero terram Egypti.
 Habebitis autem hunc diem in monumentum, & cele-*

celebrabitur eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Mox de Azy morum diebus ita subiicit: Septem dies Azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus vestris. quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israël, à primo die usque ad diem septimum. Dies prima erit sancta, atque sollemnis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis, nihil operis facietis in eis exceptis istis, quæ ad descendendum pertinent. Et observabitur Azyma usque ad diem vicepsimam primam eiusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus vestris, qui comederit fermentatum, peribit anima illius de cœtu Israël tam de aduenis, quam de indigenis terra. & mox: Cum introieritis in terram, quam dominus daturus est vobis, ut pollicitus est, observabitis ceremonias istas, & cum dixerint vobis filij vestri, Quæ est ista religio? dicetis eis, Victimam transitus Domini, quando transiit per domos filiorum Israël in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans. Deinde Leuitici xxiiij. de Pascha, & Azymis eadem repetijt: Mense primo, & quarta decima die mensis ad vesperam Phasæ Domini est. Septem diebus Azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque. nullum opus servile facietis in eo, sed offeretis sacrificium in igne septem diebus, dies autem

septimus erit celebrior, & sanctior. nullumque opus seruire facietis in eo. Item xvj. Deuteronomij: Sex diebus comedes Azyma, et in die septima, quia Coll.cta est Domini Dei tui, non facies opus.

Dixi, quid sit in lege, nunc expositionem proferam legis. Repetendum est igitur, annum ante Moysen incœpisse ab æquinoctio autumni mense Septembri, Deum autem mandasse Moysi, vt ordirentur ab eo mense, quo ex Aegypto egrederentur, qui tum primus mensis dictus, post autem Nysan appellatus est, & idem apud Romanos, atque Martius fuit, & æquinoctiū vernum continuit. vnde Exodi xiiii mensis Nouarum frugum est dictus: *Hodie egrediemini mense Nouarum frugum.* & Deuteronomij xxi: *Obserua mensem Nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phase.* Iccirco verò ita dictus est, quoniam in Aegypto, & Syria mense Martio segetes maturescere incipiunt. Sic enim scribit Philo libro iii de vita Moysis: *Moses primum mensem fecit eum, qui in vernum æquinoctium incidit, non sicut quidam, qui præcedentibus id honoris tribuunt, non obseruato natura beneficio. tunc enim maturescunt segetes ad victum necessaria, arborum verò sæuis pubescunt recens editi, secundis mensis inferendi, quippe sine vitico, hor-*
deo.

deo, ceterisq; similibus frugibus non viuitur, sine vino, & oleo fructibusq; arboreis quedam gentes etatem producunt in annos plurimos. eius mensis die quarta decima sub ipsum tempus, quo luna suum orbem solet complere lumine, celebratur migrationis publica festiuitas, quam Chaldaice Pascha nominant. quo tempore, non ut alias plebey homines victimas adducunt ad altare mactandas à sacerdotibus, sed iubente lege tota gens sacrificat, dum pro se quisque mactat hostiam suis manibus. Item in libro de decalogo: Patria Hebraorum lingua Pascha dicitur, quãdo populariter singuli sacrificant non expectatis sacerdotibus, ipsi permissu legis fungentes sacerdotio, quotannis per vnum diem destinatum huic negotio, quando etiam offertur manipulus gratiarum actionis pro ubertate camporum. & frugum abundantia.

Phase ergò, siue Pascha, id est, transitus Domini, celebrabatur quartadecima luna, siue quartadecima die mensis Martij ad vesperam, cum singulæ familiæ sibi agnum occiderent, & assatum cum azymis ederent. Sequens autem dies, id est quinta decima & Pascha, & prima Azymorum vocabatur, in de septima ab illa, nempe vicesima prima, erat septima Azymorum, quam Collectam dicebant, quia tum fruges terræ metebant, ac colligebant. Quoniam autem dies festus

apud eos incipiebat à vespere, propterea quarta decima die Phase celebrari incipiebat, & in quinta decima desinebat, quam & Pascha, & primam Azymorum diximus. Sic enim locutus est S. Lucas: *Dies Azymorum qui dicitur Pascha.* item: *Venit dies Azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha.* & S. Marcus: *Primo die Azymorum, quando Pascha immolabant.* Hic enim Pascha pro agno Paschali accipitur, vt in illo: *Pascha nostrum immolatus est Christus.*

Cautum inde lege Synedrij fuit, vt traditur ab Hebræis in libro Seder Olam, ne Pascha celebraretur die septimanæ secundo, quarto, & sexto, si in eos incidisset. Itaque si dies quintadecima mensis incurrebat in sextum diem septimanæ, Pascha differebatur in posterum diem, qui erat Sabbatum, quemadmodum factum aiunt eo anno, quo Christus est passus. Ille autem, vt multi opinantur interpretes, à lege Dei nolens recedere, celebrauit illud feria quinta vespere. Iudæi verò morem nouum, aut traditione patrum sequuti feria sexta vespere, vnde solemnitas Sabbati initium erat ductura. Neque verò interpretes multi aliter congruere verba S. Iohannis cum verbis aliorum Euangelistarum posse arbitrantur, quorum hi Pascha celebratum esse à Christo feria
quin-

quinta vespere tradunt, ille verò ipsum in Parasceue, id est, præparatione Paschæ, id est, pridie Paschæ esse passum exponit. Accedit, quòd in ipsa Parasceue, quæ dies est sexta, Iudæi dixerunt, se nolle prætorium ingredi, ne contaminarentur, & comedere Pascha possent, id quod eo die non mane, sed vespere erant facturi, qui ad solemnitatem sequentis Sabbati pertinebat. Neque verò solum dies prima Azymorum Paschatis nomine decorata est, sed etiam reliquæ, vt à S. Luca Actor xij *Erant dies Azymorum. Quæ cum apprehendisset, misit in carcerem, volens post Pascha producere populo.*

Non est præterea illud silentio prætereundum, ex præcepto Dei Pascha celebrari non potuisse, nisi in vrbe regni metropoli. Deuteronomij xvj: *Non poteris immolare Pascha in qualibet vrbin tuarum, quas Dominus daturus est tibi, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.* Itaque in Silo primum, deinde Hierusalem celebrari est solitum.

Vt autem hæc ipsa illustriora reddatur, placet his quoque paschata apparatus celebrata de quibus litteræ sacræ loquuntur, attingere. Celebratum est igitur primum Pascha in terra Chanaan à Iosue, vt scriptum est v. Iosue: *Manserunt filij Israël in*

Galgalis, & fecerunt Phase quartadecima die
 mensis ad vesperam in campis Hiericho, & co-
 mederunt de frugibus terre, altero azymos pa-
 nes, & potentiam huius anni. Alterum tempo-
 re Pzechie regis iudæ. de quo sic ij. Paralip.
 xxx. Inuo consilio Regis, & principum, & uni-
 uersi cæterus Hierusalem decreuerunt, ut face-
 rent Phase mense secundo. non enim potuerant
 facere in tempore suo. quia sacerdotes, qui pos-
 sent sufficere, sanctificati non fuerant, & popu-
 lus nondum congregatus fuerat in Hierusalem.
 & post. Fecerunt filij Israël, qui inuenti sunt in
 Hierusalem, solemnitatem Azymorum septem
 diebus solemnitatis immolantes victimas pacifi-
 cas. & laudantes Dominum Deum patrum suo-
 rum, & placui uniuerse multitudinis, ut cele-
 brarent etiam alios dies septem, quod & fece-
 runt cum ingenti gaudio, factaq; est grandis cele-
 britas in Hierusalem, qualis à diebus Salomonis
 filij Dauid regis Israël in ea urbe non fuerat.
 Tertium factum est a Iosia rege xiiij. quarti
 Regum: Non est factum Phase tale à diebus Iu-
 dicum, qui iudicauerunt Israël, & omnium die-
 rum Regum Israël, & Regum Iudæ, sicut in o-
 ctavo decimo anno regis Iosie. Item ij. Paralip.
 xxxv. & tertio Eisdæ primo. Quartum,
 postquam è Babylonia redierunt vj. primi
 Eisdæ: Filij Israël transmigrationis fecerunt
 Pascha quarta decima die mensis primi, & fe-
 cerunt

perunt solemnitatem Azymorum septem diebus in laetitia. Haftenus de Pascha, & Azymis.

De Pentecoste. CAP. X.

SEQUUNTUR Primitiæ, & Pentecoste, quæ etiam hebdomades appellatæ sunt. Quæ verò hæc fuerint, & quibus diebus peracta sint, eadem, vt ante ratione tradetur, nempe primum loca legis prodendo, deinde breuem eorum explicationem adiungendo. Sic igitur de die Primitiarum præcepit Deus Leuitici xxiiij: *Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, & messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitiæ messis vestrae ad sacerdotem, qui eluabit fasciculum coram Domino, vt acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbathi, & sanctificabit illum, & eodem die cadetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum Domino, & libamenta offerentur ei eo, duæ decimæ simile conspersa oleo in incensum Domino, odoremque suauissimum, liba quoque vini, quarta pars hin.* Quibus dictis subiicit de Pentecoste post septem hebdomadas celebranda ita: *Numerabitis inde ab altero die Sabbati, in quo obrulistis manipulum primitiarum septem hebdomadas plenas vsque ad alteram diem expletionis hebdomade septimæ, id est, quinquaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum Domino, panes primitiarum duos, septem agnos*

immaculatos anniculos & vitulum de armen-
 to unum, & arietes duos, & erunt in holocau-
 stum cum libamentis suis in odorem suavissi-
 mum Domino. Facietis & hircum pro peccato,
 duosque agnos anniculos hostias Pacificorum. Itē
 Numerorum xviii. & Deuteronomij xvj:
 Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die,
 qua falcem in segetem miseris, & celebrabis di-
 em festum hebdomadarum Domino Deo tuo.
 Rationem autem offerendarum primitia-
 rum docuerat secundo Leuitici inquiens: Si
 obuleris munus primitiarum frugum tuarum
 Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis ig-
 ni, & confringes in morem farris, & sic offe-
 res primicias tuas Domino, fundens super ea ole-
 um, & thus imponens, quia oblatio Domini est,
 de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris
 partem farris fracti, & olei, ac totum thus.
 Qualis verò hæc ratio esset, apertius quo-
 que Iosephus explicuit Antiq. tertiq: *Secun-
 da Azimorum die, que est sexta decima men-
 sis Martij, frugum, quas messuerunt (non
 enim ante attingunt) partem sumunt, ac ra-
 ti primum Deo honorem habendum, à quo ea-
 rum copiam acceperunt, hoc modo illi earum
 primitias offerunt. Ubi manipulum spicarum
 siccarunt, & tuderunt, hordeaque ipsa ad
 molendum nudarunt, assarium altari Deo ad-
 mouent, & pugillum unum ex eo inycientes,*
 reli.

reliquum ad usum sacerdotis relinquunt. atque inde publicè messis facienda potestas datur. Sacrificant autem in Primitiis frugum agrum in holocaustum Deo. Hebdomade verò septima post hoc sacrificium transacta (he hebdomades dies sunt quadraginta nouem) quinquagesima die offerunt ad Deum panes ex farina hordeacea, duo assaria, cum fermento factos, sacrificium verò agnos duos. & Deo quidem offeruntur solum, sacerdotibus verò ad cœnam præbentur, nec licet ex eis quidquam in crastinum relinquere. & immolant in holocaustum vitulos tres, arietes duos, agnos quatuordecim, & hircos pro peccato duos.

Ex his omnibus in vnum collatis satis intelligi potest, sexta decima die Martij, quam secundam Azymorum diximus, falcem in segetem primum esse missam, lectumque nouarum frugum manipulum Domino esse oblatum, vt sanctificaretur futura messis, eumque diem Primitiarum vocatum. Messe inde post quadraginta nouem dies perfecta, ipso die quinquagesimo festum Pentecostes, siue Quinquagesimæ celebratum fuisse sexto die mensis Siuan, qui respondit Maio, atque eo die panes è nouis frugibus DE Oblatos esse, Festum autem Pentecostes alio nomine festum Hebdomadam esse dictum, quòd in fine Hebdoma-

domadam ageretur. vnde illud est secundo
Maccabæorum duodecimo: *Venerunt Hierosolymam die solemnæ Septimanarum instante,*
& post Pentecosten abierunt contra Gorgiam.
& Actuum ij. *Cum complerentur dies Pentecosten.*

De Festo Tubarum. CAP. XI.

Sequitur dies Tubarum, qui die prima
Septimi mensis est celebratus, quem illi
Tifri, nos Septembrem vocamus. De eius
verò cultu sic præcepit Deus Leuitici xxij.
*Mens septimo prima die mensis erit vobis Sab-
batum memoriale clangentibus tubis, & voca-
bitur sanctum. nullis opus sruile facietis in eo,
& offeretis holocaustum Domino.* Celebratus
est autem in memoriam, vt aiunt interpre-
tes, eius diei, quo tubis clangentibus Deus
legem Moyfi in monte Sinai dedit, aut eius,
cum liberatus est Isaac inuento ariete hære-
te cornibus. Huius verò diei mētio fit psal-
mo lxxx. *Buccinate in Neomenia tuba in insi-
gni diei solemnitatis vestre, quia præceptum est
in Israël.* & apud Philonem in Decalogo: *Sa-
crum Neulunium, in quo tuba canitur.*

De festo Expiationum. CAP. XII.

Festum autem Expiationum decimam
Septimi mensis diem habuit dedicatam,
qui etiam Ieiunij dies dictus est, quòd eo a-
nimas

nimas affligere, id est ieiunare lege iussi sūt.
 de eo verò sic præcipere perrexit Deus Le-
 uitici xxij inquiring: *Decimo die mensis septi-
 mi dies Expiationum erit celeberrimus, & voca-
 bitur Sanctus, affligetisq; animas vestras in eo,
 & offeretis holocaustum Domino, nullumq; opus
 seruire facietis in eo, quia dies propitiationis est,
 & affligetis animas vestras die nono mensis: om-
 nis anima, que afflicta non fuerit die hac, peri-
 bit de populo suis.* De eodem verò die sic præ-
 ceperat etiam xvj. *Mens septimo decima die
 mensis affligetis animas vestras, nullumq; opus
 facietis siue indigena, siue aduena, qui peregrin-
 natur inter vos. In hac die expiatio erit vestri,
 atque mundatio ab omnibus peccatis vestris. co-
 ram Domino mundabimini. Sabbatum enim
 requietionis est. & affligetis animas vestras reli-
 gione perpetuo. Expiabit autem sacerdos, qui vn-
 ctus fuerit, Sanctuarium, Tabernaculum Testi-
 monij atque Altare, sacerdotes quoque, & v-
 niuersum populum.* Eritque vobis hoc legiti-
 mum sempiternum, ut oretis pro filijs Israël &
 pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Quo-
 modo verò hæc expiatio peccatorum, & Ta-
 bernaculi fieret capro emissario in deserta
 emisso, eodem capite traditur. quæ res quia
 ad pontificis officium pertinuit, in eum lo-
 cum reijciatur, in quo de Pontifice disputa-
 bitur. Hic verò dies Ieiunium appellatus
 est à

est à Hieremia xxxvj. *Leges de volumine an-*
diente populo in domo domini in die Ieiunij. Qua
re Iosephus dixit vj. Belli. Die expiationum.
ieiunare mos fuit cunctis.

De festis Collectarum, & Tabernaculorum.
 CAP. XIII.

VLtima fuit celebritas Tabernaculorū,
 quæ per octo dies peracta est. ex qui-
 bus primus, qui Septembris quintus deci-
 mus fuit, & octauus, qui fuit vicelimus secū-
 dus, Collecta fructuum dictus est. vt distin-
 gueretur ab illa altera collecta frugum, de
 qua diximus. De eo verò sic xxij. Leuitici:
A quinto decimo mensis septimi erunt ferie Ta-
bernaculorum septem diebus Domino. Dies pri-
mus vocabitur celeberrimus, atque sanctissimus,
& offeretis holocaustum domino, est enim cœ-
rus atque collecta. nullum opus seruile facietis
in eo. A quinto decimo ergo die mensis septimi,
quando congregaueritis omnes fructus terra ve-
stra, celebrabitis ferias domini septem diebus.
die primo. & die octauo erit sabbatum, id est, re-
quies, sumetisque vobis die primo fructus arbo-
ris pulcherrima, celebrabitisque sollemnitatem e-
ius septem diebus per annum, mense septimo fe-
sta celebrabitis, & habitabitis in umbraculis se-
ptem diebus. Omnis qui de genere est Israël, ma-
nebit in tabernaculis, vt discant posteri vestri.
 quid

quod in tabernaculis habitare fecerim filios Is-
 raël, cum educerem eos de terra Aegypti. Ea-
 dem repetuntur Numerorum xxix, adie-
 ctis sacrificijs, quæ singulis festis facienda
 sunt. Die prima offeretis holocaustum in odo-
 rem suauissimum domino, vitulum de armenio
 unum, arietem unum, & agnos anniculos
 immaculatos septem. Quinta decima verò die
 offeretis holocaustum, vitulos de armenio duo
 decim, arietes duos, agnos immaculatos quatuor-
 decim, die tertio vitulos undecim, arietes des-
 es, agnos immaculatos quatuordecim, die quar-
 to vitulos decem, arietes duos, & agnos quatuor-
 decim, die quinto vitulos novem, arietes duos,
 agnos quatuordecim, die sexto vitulos octo, arie-
 tes duos, agnos quatuordecim, die septimo vitu-
 los septem, arietes duos, agnos quatuordecim, die
 octavo, qui est celi berrimus vitulum unum, a-
 rietem unum, agnos anniculos immaculatos sep-
 tem. Hæc offeretis domino in solemnitatibus ve-
 stris præter vota, & oblationes spontaneas in
 holocausto, in sacrificio, in libamine, & in
 hostijs pacificis, & Deuteronomij xvj. Solem-
 nitatem Tabernaculorum celebrabis per sep-
 tem dies, quando collegeris de area, & torcu-
 lari fruges tuas, & epulaueris in festiuitate
 tua.

Taber.

Tabernacula ergò, monumentum illius temporis. quo populus in deserto sub tabernaculis fuit, in Collectas fructuum inciderunt in autumnò in exitu anni veteris, siue naturalis. vt significatur xxiiij. Exodi: *Facies & solemnitatem in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro, & xxxiiij. Facies & solemnitatem quando redeunte anni tempore cuncta condunur.* Significat enim æquinoctium autumnale naturalis anni præteriti finem, & principium sequentis in mente Septembri. De his verò magna lætitia celebratis agitur, Hieremiæ octauo post restitutam urbem: *Inuenerunt scriptum in lege, præcepisse Dominum in manu Moysi, vt habitent filij Israël in Tabernaculis in die solemnis mensis septimo, vt predicet & diuulgent vocem in vniuersis urbibus suis, & in Hierusalè dicentes: Egre dimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, vt fiant tabernacula, sicut scriptum est. Et egressus est populus, & attulerunt, feceruntq; sibi tabernacula unusquisq; in domo sua, & in atrijs suis, & in atrijs domus Dei, & in platea porta aquarum, & in platea porta Effraim. Fecit ergo vniuersa ecclesiarum, qui redierant, de captiuitate, tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis. non enim fecerunt, à diebus Iosue filij Nun, taliter filij*

filij Israël usque ad diem illam, & fuit laetitia magna nimis. Legit autem in libro legis Dei à die primo usque ad diem nouissimum, & fecerunt solemnitatem septem diebus, & in die octauo COLLECTAM iuxta ritum. De eorum dem èt ritu scribit disertè Iosephus lib. tertio Antiquitatum, cuius verba prætereunda silentio non videntur: Quinta decima die eiusdem mensis tempore ad hiemem uergente, Deus tabernacula figere iussit singulos per familias, metuentes frigus pro anni custodia, dumq; in patriam peruenirent, in illa urbe, quam propter templum metropolim haberent, eos octo diebus festiuitatem agere, & holocausta facere, & sacrificare Deo, & pacificas hostias offerre præcepit. utq; in manib. portarent ramos myrti, et salicis, sūmitatesq; palmarū, & virgulas mali Persici. Prima itaque dierum fit holocaustum hostiarum ex tredecim bobus, & agno vno, aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirco pro declinatione peccatorum. sex autem diebus ipse quidem numerus agnorum, & arietum cum hirco sacrificatur, subrahitur autem singulis diebus vnus bos, donec ad septimum veniatur, & ab omni opere die octauo requiescunt, & Deo vitulum immolant, & arietem, & agnos septem, & hircum pro declinatione peccatorum. Hoc uerò festum dicitur Græcè Scenopegia, ad quod celebrandum in Hierusalem legitur in Euā

gelio etiam venisse CHRISTVS.

Ceterum festi omnes, de quibus dictum est, dies præcipue ad tres rediguntur PASCCHA, PENTECOSTEN, ET TABERNACVLA. Atq; hi sunt, quibus quot annis virilis sexus omnes ter conuenire ex omnibus Iudææ finibus debuerunt in vrbe Hierusalem, vt sacris interessent. sic enim mandauit Deus Exodi xxiiij. *Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis, solemnitate Azymorum custodies, septem diebus comedes Azyma tempore mensis Nouorum, & solemnitate messis primitiuorum operis tui, quæcunque seminaueris in agro, & solemnitate in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, nempe, vt diximus in solemnitate Azymorum, in solemnitate Hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum.* Siquidem secundo Paralip. octauo scriptum est: *Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, quod extruxerat ante porticum, vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moyse in Sabbatis, & Calendis, et in diebus festis ter per annum, id est, in solemnitate Azymorum, & in solemnitate Hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum.*

Cum

Cum autem tria Sabbata, siue festa fuerint, ad quæ quotannis adire viros singulos oportuerit, Pascha, Pentecoste, & Tabernacula. meritò quæri potest, quodnam ex his fuerit illud, quod S. Lucas vj. vocat Sabbatum secundo primum, inquit: *Factum est autem in Sabbato secundo primo, cum Iesus transiret per jata, vellebant, discipuli eius spicas. neque enim Pascha fuit, quia xiiij. die Martij nondum erant maturæ spicæ, neq; Pentecoste, quia sexta Maij mensis iam absoluta erat, & si alterum eorum esset, tamen ratio non extaret, cur secundo primum diceretur. Omnino aut consentientibus omnibus, inter Pascha & Pentecosten illud inciderit, necesse est, cum eo tantum tempore mensis vigeret. Hoc loco multi interpretes ex ingenio confinxerunt, quorum nihil probabilius, atq; aptius ab eruditis hominibus iudicatur, quàm quod à S. Ioanne Chryostomo affertur, fuisse sabbatum, seu septimum diem, qui in Neomeniam Aprilis inciderit, ita vt duplex tam festum fuerit, septimus dies, & Neomenia. Verùm & hæc expositio reprobari potest; primum, quia sola coniectura fulcitur, deinde, quia rationem nõ affert, cur tale sabbatum secundo primum dicatur, tertio, quia Neomenia sacer quidem erat dies, non tamen festus, cum opus exerce-*

retur. quare talis dies duplex sabbatum esse non potuit. Quid igitur censes? dicit aliquis. bona cum venia omnium, qui tecum scripserunt, exponam non refellendæ alienæ, sed meæ, ut in præsens est, sententiæ de clarandæ gratia. Hebræi non semper celebrabant Pascha primo mēse, sed interdum secundo, ut apparet ex ij Paralipom. xxx. *Inito consilio regis, & principum, & uniuersi ceteri Hierusalem, decreuerunt, ut facerent Pascha mense secundo. non enim potuerunt facere in tempore suo, quia sacerdotes, qui possent sufficere, sanctificati non fuerant, et populus nondum congregatus fuerat in Hierusalem.* Cum autem secundo mense faciebant, fortasse secundo primum vocabant. significantes Pascha secundo mense celebratum, quod primo oportuit. quo modo Græci hysteron proteron, id est, posterius prius appellabant, cum posteriore loco dicebant. quod priore dicere debuerant. Venit ergo Christus primo mense ad Pascha sub messe, quo non celebrato, venit iterum secundo iam media messe. Vnde dixit S. Marcus ij. loquens de eadem re: *Et factum est iterum, cum Sabbatis ambularet per sata.* Græcè autem apertius: *Et factum est. illum iterum iter facere per sata,* ex quo conuincitur. omninò illud iterum referendum esse ad Christum bis per sata euntem

tem, non autem ad Pharifæos bis eum calumnijs onerantes, vt Ianfennius censuit. Si autem bis per se iter fecit, ergo iterū Hierusalem ad sabbatum adiit, quod secundo mense celebratum est, cum fortasse primo non potuisset.

De Septimo anno. CAP. XIII.

Pertinuit ad hanc etiam obseruationem Annus septimus, qui Sabbatarius dictus est, quia eo remissio terræ à cultura concedebatur. De eo verò sic præceptum est Exo di xxiiij. *Sex annis seminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui, & quidquid reliquum fuerit, edant bestia agri, ita facies in vinea, & oliueto tuo.* & Leuitici xxv. *Quando ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, sabbatizet populus Sabbatum Domini. Sex annos seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesq; fructus eius. Septimo autem anno, Sabbatum erit terra requietionis Domini. agrum non seres, & vineam non putabis. que sponte gignet humus, non metes. & vvas primitiarum tuarum non colliges, quasi vindemiam. annus enim requietionis terra est, sed erunt vobis in cibum. Et paucis interiectis: *Quod si dixeritis, quid comederimus anno septimo, si non senerimus, ne-**

que collegerimus fruges nostras? dabo benedictionem meam vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum, feretisq; anno octavo, & comedetis veteres fruges vsq; ad nouum annum, donec nascantur noua, edetis vetera.

Quomodo verò remissio septimo quoq; anno esset facienda, deinceps docetur x v. Deuteronomij his verbis: Septimo anno facies remissionem, qua hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico, vel proximo, ac fratre suo, repetere non poterit. A peregrino, & aduena exiget, cinem, & propinquum repetendi non habebis potestatem, & omnino indigens, & mendicus non erit inter vos. Fœnerabis gentibus nullis, & ipse à nullo accipies mutuum. Cave ne forte subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septimus annus remissionis, & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei, quod postulat, mutuum commodare. Cum tibi reditus fuerit frater tuus Hebraeus, aut Hebraea, & sex annis seruerit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum, et quæ libertate donaueris, nequaquam vacuum abire patieris, sed dabis viaticum de gregibus, & de area, & torculari tuo.

De anno quinquagesimo. CAP. XV.

Quinquagesimus item annus Sabbataris fuit, quia remissio dabatur seruis à mini-

ministerio seruili, atque ager alienatus redibat ad veterem possessorem. De eo verò sic scriptum est Leuitici xxv: *Numerabis quoque tibi septem hebdomades annorum. id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta nouem, & clanges buccina mense septimo, decima die mensis propitiationis tempore in uniuersa terra vestra, sanctificabisq; annum quinquagesimum, & vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ. ipse enim est Iubileus. Reuertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque redibit ad familiam pristinam, quia iubileus est, & quinquagesimus annus. Quando vendas quippiam, cui tuo, vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, & iuxta supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet & pretium, & quanto minus temporis numeraueris, tanto minoris & emptio constabit. tempus enim frugum vendet tibi. Hinc Numerorum xxxvj. quibusdam rogantibus de nubendis filiabus Salphaad ex tribu in tribum, ac dicentibus: Si alterius tribus homines has uxores acceperint, sequetur possessio sua, & translata ad aliam tribum de nostra hereditate minuetur, atq; ita fiet, ut cum iubileus, id est, annus quinquagesimus, remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio,*

Et aliorum possessio ad alios transiat, responsum est, in lege scriptum esse: *Nubant, quibus volunt, tantum, ut sua tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum Israël de tribu in tribu.* Quinquagesimus autem annus dicitur esse Iobeleus, quod eum Leuitæ per tybas arietinas, quæ dicuntur Hebræis Iobelim, conuocato populo, ut supra scriptum est, indiceret. unde illud est vi. Iosue: *Septimo die sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in Iubileo.* Atque hæc quidem celebritates à Deo institutæ sunt.

De Encanijs. CAP. XVI.

Quas verò homines instituerunt, hæc ferme fuerunt, Encania, festum Iephte, Iudith, & Esther, & post aliæ quoque. Encania verò fuerunt solemnitas anniuersaria in dedicatione Templi adhibita. est enim *Ex. xxi. & xxv.* consecrare, ac dedicare, ut supra diximus, unde in consecratione quoque Regis est usurpatum. Quattuor autem Templi Hierosolymitani dedicationes diuersis anni temporibus obseruatæ sunt. Prima fuit Salomonis mense septimo. de qua Regum tertio: *Dedicarunt templum Domini Rex, & filij Israël. Fecit illo tempore Salomon, celebritatem solemnem, & omnis Israël cum eo diebus quatuordecim.* Et secundo Paralip. vij. *Fecit*
Sa-

Salomon solemnitatem in tempore illo septem diebus, fecitq; die octavo collectam. eò quòd dedisset altare septem diebus, & solemnitatem celebrasset septem diebus. Igitur vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad Tabernacula sua.

Secunda fuit templi secundi, nempè Zorobabelis, instituta à Iudæis in solum patrum restitutis mente Adar, qui respondit Februario, de qua Esdræ vj. *Compleuerunt domum Dei istam vsq; ad diem tertium mēsis Adar, fecerunt autem dedicationem domus Dei in gaudio.* Iosephus autem addit, hoc factū vicesimo tertio mensis Adar paullò ante festum Paschæ.

Tertia dedicatio non templi fuit, sed Altaris, cum Iudas Maccabæus altare holocausti instaurauit, quod Antiochus rex profanauerat, idque dedicauit mense nono, id est, Nouembri, de qua Maccabæorum primo: *Fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & statuit Iudas, & fratres eius, & vniuersa Ecclesia Israël, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annū per octo dies à vicesima quinta die Casleu cum letitia, & gaudio.* Vnde Iudæi Hierosolymitani scripsere ad Aegyptios: *Facturi quinta, & vicesima die mensis Casleu purificationem templi necessarium auximus, significare vobis, ut & vos quo*

que agatis, sicut & diem Scenopegia, & diem Ignis, qui datus est, quando Neemias edificato templo, & altari obtulit sacrificia. Ac de his Encenijis per hiemem factis, videtur intellexisse S. Ioannes, cum scripsit: *Et facta sunt Encenia in Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.*

Quarta fuit dedicatio templi ab Herode constructi, quæ in diem natalis eius incidit, & magna pompa celebrata est. Iosephus libro xv.

De ceteris diebus festis. CAP. XVII.

PRæter hæc multi alij dies fuere festi ab Hebræis, prout tulit occasio, instituti, quos vno capite complectemur, ordinem temporum persecuti. In primis ergo in exitu anni celebratus est planctus filia: Iephte Iudicis Israel, quam pater virginem immolauerat. Cum enim vouisset Domino, *Si tradidisset sibi in manus Ammonitas, se quicumque primus de domo sua sibi redeunti obuiam prodisset, eum holocaustum Domino oblaturum,* occurrit ei unigenita filia eius cum tympanis, & choris. *Quare illo, ut vouerat, fecit. Quare, ut scriptum est xj. Iudicum: Exinde mos inerevit in Israël, et consuetudo seruata est, ut post anni circulum conueniant, in vnum filij Israël, & plangent filiam Iephie Galaadita diebus quattuor.*

Habue-

Habuerunt etiam in honore diem, quo ignis cœlestis, quem extinctum post Babylonicum exilium reppererunt, suscitatus est. De quo in epistola Iudæorum Hierosolymitanorum ad Aegyptios: *Facturi quinta, & vicesima die mensis Casleu purificationem templi necessarium duximus significare vobis, ut & vos quoque agatis, ut diem scenopegiae, & diem ignis, qui datus est, quando Neemias aedificato templo, & altari obtulit sacrificia.* inde res narratur, ut alio loco retulimus. Hūc diem Iudæi celebrant die vicesimo mensis Casleu, id est, Nouembris, quem festum Luminum Iosephus vocavit.

Dies etiam, quo victoria de Holoferne regis Assyriorum præfecto per Iudith viduam Hebræam relata est, decreto Iudæorum inter festos relatus est. sic enim scriptum est Capite decimosexto: *Dies victoriae huius festiuitatis ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore, vsque in præsentem diem.* Is à Iudæis celebratur die vicesima quinta mensis Casleu.

Quinetiam victoria Esther aduersus Aman, qui Iudæos in crucem agere constituerat, festum diem habuit ex instituto Mardochei consultoris eius. De eo verò sic Cap. ix. *Dies tertiusdecimus mensis Adar unus apud*

omnes interfectionis fuit; & quartadecima die cadere desierunt. Quem constituerunt esse solemnem, ut in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio, atq; cōmunijs. At hi, qui in urbe Susan eadē exercuerāt, tertiodecimo, & quarto decimo die eiusdem mensis in cade versati sunt: quinto decimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solemnem epularum, atq; lætitiæ. Hi verò Iudei, qui in oppidis non muratis, ac villis morabantur, quartumdecimum diem mensis Adar conuiuiorum, & gaudij decreuerunt, ita ut exultent in eo, & mittant sibi mutuo partes epularum, & ciborum. Scripsit itaque Mardocheus omnia hæc, & litteris comprehensa misit ad Iudeos, qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam in vicino positis, quàm procul, ut quartadecimam, & quintadecimam diem mensis Adar pro festis susceperent, & reuertente semper anno solemniter celebrarent honore, quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudei de inimicis suis, & ludæis atque tristitia in hilaritatem, gaudiumq; conuersi sunt, essentq; dies isti epularum, atque lætitiæ, & mitterent sibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntq; Iudei in solemnem ritum cuncta, que eo tempore facere cœperant, & que Mardocheus litteris facienda mandauerat. Aman enim filius Amadathi stirpis Agag, hostis, &

ad

aduersarius Iudeorum, cogitauit contra eos malum, ut occideret illos atq; deleret: et misit phur, quod nostra lingua ueritur in *fortium*, & postea ingressa Ester ad regē, obsecrans ut conatus eius luteris regis irriti fierent: & malum, quod contra Iudeos cogitauerat, reuertetur in caput eius. Denique & ipsum, & filios eius affixerunt cruci, atq; ex illo tempore dies isti appellati sunt *phurim*, id est *fortium*, eò quod phur, id est, fors in urnam missa fuerit. Festum autem hoc dictum est *Mardochæus*, ut secundo *Maccabæorum* ultimo scriptum est: *Decreuerunt habere celebritatem tertiadecima die mensis Adar, qua dicitur uoce Syriaca Prædie Mardochei.*

Demum diem etiam honorarūt, quo uictoriam de Nicanore duce Demetrii regis Syriæ pepererunt, de qua Iosephus libr. x. j. *Hac uictoria contigit quartadecima die mensis Adar, quam celebrant quotannis, festum colentes diem.*

Ieiunarunt etiam tertio die mensis *Tisri*, siue *Septembris* propter mortem *Godolix* de qua xxv. quarti *Regum*: *Factum est in mense septimo, uenit Ismahel, & decem uiri cum eo percusseruntq; Godoliam, qui & mortuus est.* Neque uerò solum hoc die ieiunarunt, sed multis præterea alijs, quæ nunc etiam obseruant, ex proprio instituto, non
Dei

Dei. Quæ huic commentario attexere non est visum.

Vetus Kalendarium Hebræorum.

CAP. XIII.

His expositis, nunc ad eorum, quæ dicta sunt, subleuandam, fulciendamve memoriam singulorum subinde mensium, ac dierum festorum, profestorumque Hebræorum dispositionem, quæ à Latinis Kalendarium dicitur, subtexemus, ea verò fuit huiusmodi.

MARTIVS.

Primus mensis, siue Nisan. Dies xxx.

1	1	Dies. Neomenia.	Quot. sacr. sicut, &
2	2	Dies.	quot. sacr. (Neomen.
3	3	Dies.	quot. sacr.
4	4	Dies.	quot. sacr.
5	5	Dies.	quot. sacr.
6	6	Dies.	quot. sacr.
7	7	Dies. Sabbatum.	quot. sacr. et sabbati.
Cessabatur etiam ab accendendo igne.			
8	8	Dies.	quot. sacr.
9	9	Dies.	quot. sacr.
10	10	Dies.	quot. sacr.
11	11	Dies.	quot. sacr.
12	12	Dies.	quot. sacr.
13	13	Dies.	quot. sacr.
14	14	Dies. Sabbatum.	quot. sac. & sabbati.

Agnus

Agnus ad vesperā mactabatur, & edebatur,
atq; ab omni opere cessabatur.

15 15 Dies. quot. sacr.

Pascha. Prima dies Azymorum ab opere
cessabatur. dies erat sancta.

16 16 Dies. ij. Azym. quot. sacr.

Manipulus pro primitijs frugum offereba-
tur. Messis inchoabatur. Initium septem
Hebdomadū, id est, xlix dierum, qui
messi faciendæ destinati erant.

17 17 Dies. iij. Azym. quot. sacr.

18 18 Dies. liij. Azym. quot. sacr.

19 19 Dies. v. Azym. quot. sacr.

20 20 Dies. vj. Azym. quot. sacr.

21 21 Dies. Sab. vij. Azy. quot. sacr.

Collecta frugum. Azymis comedēdis finis
imponabatur. Dies erat sanctior, quā
prima Azymorum.

22 22 Dies. quot. sacr. j. messis

23 23 Dies. quot. sacr. (Hebd.

24 24 Dies. quot. sacr.

25 25 Dies. quot. sacr.

26 26 Dies. quot. sacr.

27 27 Dies. quot. sacr.

28 28 Dies. Sabbatum. quot. sacr. et sabbati.

29 29 Dies. quo. sac. ij. messis Heb

30 30 Dies. quot. sacr. (domas.

Secundus Mensis, siue Iar. Dies xxix.

31	1	Dies Neomenia.	Quot. sac. & Neo-
32	2	Dies.	quot. sac. (menia)
33	3	Dies.	quot. sac.
34	4	Dies.	quot. sac.
35	5	Dies. Sabbatum.	quot. sac. et Sabbat.
36	6	Dies.	quot. sac. in messis
37	7	Dies.	quot. sac. (Hebdomas
38	8	Dies.	quot. sac.
39	9	Dies.	quot. sac.
40	10	Dies.	quot. sac.
41	11	Dies.	quot. sac. & sabbati.
42	12	Dies. Sabbatum.	quot. sac. in messis
43	13	Dies.	quot. sac. (Hebdomas
44	14	Dies.	quot. sac.
45	15	Dies.	quot. sac.
46	16	Dies.	quot. sac.
47	17	Dies.	quot. sac.
48	18	Dies.	quot. sac.
49	19	Dies. Sabbatum.	quot. sac. et sabbati.
50	20	Dies.	quot. sac. in messis Heb
51	21	Dies.	quot. sac. (domas.
52	22	Dies.	quot. sac.
53	23	Dies.	quot. sac.

Festum arcis mundatæ à Simone
Principe.

54 24 Dies. quot. sac.

LIBER QVARTVS. 151

De generibus sacrificiorum. CAP. II.

Sacrificium ergo appellarunt, cum sacer-
 dotes rem non modò obtulerunt, sed e-
 tiam sacram Deo fecerunt, exempli gratia,
 victimam, cum eam mactarunt, & sangui-
 nem fuderunt; frumentum, cum triuerunt;
 similam, cum oleo conspersam in sartagine
 frixerunt; thus, cum adoleuerunt. Ex qui-
 bus liquet, rem sacram Deo factam esse præ-
 cipuè vel per sanguinem, vel per ignem; per
 sanguinem, vt victimæ, cum cædebantur;
 per ignem, vt libamina, cum aut in clibano
 aut in sartagine, aut in craticula coqueban-
 tur. Quanquam ad victimas etiam ignis ad-
 hibebatur, cum aut ad ps, aut exta concre-
 mabantur, aut carnes incendebantur, aut
 vescendi causa in olla elixabantur, vel flâ-
 ma adurebantur, idq; Græcè *δοσια* dictum
 est. Hæc porrò tanto in speciem apparatu
 peracta sunt, vt ea interire vtile fuerit. Quis
 enim (inquit Homelia xxij. Origenes,) in-
 tuens sanctuarium, altare, ac sacerdotes sa-
 crificijs operantes, & omnem ordinem, quo
 cuncta gerebantur, nō putaret, plenissimū
 eū esse ritū, quo Deus creator ab omni hu-
 mano genere coli deberet? Sed gratias aduē-
 tui Christi, qui oculos nostros ab eiusmodi
 aspectu remouit, atq; animos ad contempla-
 tionem rerum cœlestium, spiritualiumque
 traduxit.

L

Cæte-

Cæterum sacrificia sex in Leuitico deinceps tradidit Deus, Holocaustum, Libamina, Pacifica, Sacrificium pro peccatis, Sacrificium pro delictis, & Sacrificium Consecrationis. Quorum quinque priora ad tria Philo rettulit, vir inter Hebræos, & Græcos eruditissimus. Holocaustum, Pacifica, & pro peccatis, prout tres, vt dixi, causæ fuere sacrificij offerendi. Verba eius sunt in libro de sacrificijs hæc: *Sacrificia omnia ad tria redegit legislator, Holocaustum, Pacifica, siue Salutare, & Sacrificium pro peccatis.* Inde addit: *Si quis inquirere velit causas, cur prisce illi Sacrificia factuarint, iras inueniet. vnam, cultum Dei per se honestum, ac necessariam, alteram, utilitatem sacrificantis, quæ duplex est, dum bona impetramus, & malis liberamur. Primo generi, quod solum Dei honorem, sibi proposuit, lex apte Holocaustum tribuit, quoniam victima integra absimitur, humana cupiditate nihil inde sibi vsurpante. Alterum genus lex subdistinguit, vt alio bona querantur, quod nominatur Pro salute, alio fuga mali, quod Pro peccato dicitur. Atque ita holocaustum solius est Dei, cui semper debetur honos, etiamsi nihil expectamus ab eo gratiæ, reliquæ duæ species ad nos proprie pertinent, vna salutem postulans, & profectum in melius, altera veniam peccatorum, & medicinam eorum, quæ deliquit anima.*

Ex

Ex his porrò sacrificijs quinque à priuatis, atque à populo per sacerdotem oblata sunt, sextum fuit proprium sacerdotum propter consecrationem ipsorum. Horum autem omnium modum, ritumque Deus in lege præscripsit, addens quædam etiam de sacrificio mundationis, expiationis, siue propitiationis, & oblationis incensi. Quare in his omnibus explicandis eam rationem tuebimur, vt primum quæ in lege tradita sunt, seorsum de singulis afferamus, deinde quæ de omnibus extra legem compererimus, exponamus.

De Holocaustis. CAP. III.

Holocautum ergo fuit sacrificium, in quo, ex sententia Philonis, honorandi, atque adeo etiam propitiandi DEI gratia tota hostia, quæ offerebatur diuino igne consumebatur, ac veluti à terris in cælum cum fumo amandabatur in odorem suauitatis Deo. nam in reliquis, vt in Pacificis, pars incendebatur, vt adeps, & exta, pars tota sacerdotibus vnà cum libaminibus tradebatur. quod, teste in Homilia V. Origene, etiam Holocarpoma dictum est, quasi totus fructus esset ille, qui Deo offerretur. Nam Holocaustum solius Dei fuit. Modus autè Holocausti his verbis traditus est primo Leuitici: *Homo, qui obulerit ex vobis hostiam.*

Domino de pecoribus, id est, bobus, & ouibus of-
 ferens victimas, si holocaustum fuerit eius obla-
 tio, de armento masculinum immaculatum offeret
 ad ostium Tabernaculi Testimonij ad placan-
 dum sibi Dominum. ponetq; manus super caput
 hostiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationes
 eius proficiens, immolabitq; vitulum coram Do-
 mino, & offerent filij Aaron sacerdotis, sangui-
 nem eius fundentes per altaris circuitum, quod
 est ante ostium Tabernaculi, detractaq; pelle ho-
 stiæ, artus in frustra concident, & subycient in al-
 tari ignem strue lignorum, ante composita, &
 membra, quæ sunt caesa, de super ordinantes, ca-
 put videlicet, & cuncta, quæ adherent, iecori,
 intestinis, & pedibus lotis aqua, adolebitq; ea sa-
 cerdos super altaria in holocaustum, & suauem
 odorem Domino. Eandem verò inde ratione
 seruandam esse docet, si agnos, aut capras,
 aut aues obtulerit in holocaustum. Neque
 enim integras legis paginas inde huc trans-
 ferre, consilium est. Inde lex Holocausti tra-
 ditur his verbis sexto: *Hæc est lex holocausti.*
Cremabitur in altari tota nocte usque ad mane.
Ignis in eodem altari erit, vestiatur tunica sacer-
dos, & feminalibus lineis, tolletq; cineres, quos
vorans ignis exussit, & ponens super altare spo-
liabitur prioribus vestimentis, induitq; alijs of-
feret eos extra castra, & in loco mundissimo us-
que ad fauillam consumi faciet. I G N I S au-
 tem

semper in altari ardebit, quem nutriet sacerdos, subiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolbit adipēs Pasficorum. Ignis iste est perpetuus, qui nunquam defisit in altari. Hactenus Deus. Hæc verò his verbis Philo explicuit: Ante omnia seligatur mascula victima ex animalibus puris ad sacrificium, iuuenus, aut agnus, aut hædus. Hæc qui offert, ablutas manus imponat eius capiti tum aliquis sacerdos accipiat eam, mox alius sanguinem eius exceptum phiala, fundat per altaris circuitum. deiractosq; ter gore victime artus in frustra concidantur, & ablutis intestinis, ac pedibus tota victima igni altaris tradatur, cõiectis rursum in vnum partibus, que modo dissectæ fuerant. I G N I S autem, de quo scriptum est in lege, ille est, qui post cælitus dimissus prima Aaronis procurantis sacrificia corripuit, quo perpetuò inde sacerdotes vsque ad Babylonicum exilium hostias incenderunt. Itaque cum Nadab, & Abiu filij Aaron, eo tempore acceptis thuribulis imposissent, ignem, et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat, egressus ignis à Domino, deuorauit eos. vt scriptum est Leuitici vij. Vnde Sanctus Augustinus scripsit in Psalmũ lxv. Holocaustum est totum incensum, sed igne diuino. De hoc autem igne præclarè Philo in vi.

ta Moyſis: *Vulgaris ignis, tanquam contami-
natus, ablegatus fuit ab altari ſanctiſſimo, et pro
eo alter demiffus caeſti ex aethere, ut eſſet diſcri-
men inter Sancta, & Profana, Humana, et Di-
uina. Conueniebat enim ſacrificijs attribui na-
turam ignis incorruptiorem quam eſt hac, qua
ſeruit quotidianis uſibus.* Huius autem ſacri-
ficij, vt etiam caeterorum myſticam inde ra-
tionem ille reddit, ex intima theologia de-
promptam. verum afferre, non eſt noſtri
propoſiti. nos enim legem Dei oſtendere, ſat
habemus, non conſilium eius in ſcribenda
lege inueſtigare intendimus.

De Libaminibus. CAP. IIII.

Libamentum autem, quod proprio no-
mine Sacrificium dictum eſt, fuit fer-
tum ex ſimila, id eſt, farina mundiſſima ſi-
ne fermento oleo, & thure conſectum, in
clibano, aut ſartagine, aut craticula coctum,
aut frumentum igni toſtum, quorum pars
incendebatur, pars ſacerdotibus tradeba-
tur. Eorum vero offerendorum modus fu-
it talis, vt ſcribitur deinceps ſecundo Leui-
tici: *Anima cum obtulerit oblationem ſacrificij
Domino, ſimila erit eius oblatio, fundet q̄, ſuper e-
am oleum, & ponet ibus, & deſeret ad filios A-
ron ſacerdotis, quorum unus tollet pugillum ple-
num ſimila, & olei, ac totum ibus, & ponet me-
moriale*

moriale super altare in odorem suauissimum do-
 mino. quod autem reliquum erit de sacrificio, e-
 rit Aaron, & filiorum eius. Sanctum Sanctorum
 de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris
 sacrificium coctum in cubano, de simila panes
 scilicet absque fermento conspersos oleo, & lagna
 azyma oleo lita, si oblatio tua fuerit de farina
 gine simile conspersa oleo, & absque fermento,
 diuides eam minutatim, & fundes super eam
 oleum: si autem de craticula fuerit sacrificium,
 aequè simila oleo conspergetur, quam offerens do-
 mino trades manibus sacerdotis, qui cum obtu-
 lerit eam, tollet memoriale de sacrificio, & ado-
 lebit super altare in odorem suauitatis. quid-
 quid autem reliquum est, erit Aaron, & filiorum
 eius. Sanctum Sanctorum de oblationibus Do-
 mini. Omnis oblatio, que offertur Domino, abs-
 que fermento fiet, nec quidquam fermenti ac
 mellis adolebitur in sacrificio Domini. Primiti-
 as tantum eorum offeretis, ac munera, Super al-
 tare verò non imponentur in odorem suauitatis.
 Quidquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec of-
 feres sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In om-
 ni oblatione offeres sal. Si autem obtuleris munus
 primitiarum frugum tuarum Domino de spicis
 adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in
 morem farris, & sic offeres primitias tuas Do-
 mino, fundens super ea oleum, & thus impo-
 nens, quia oblatio Domini est, de qua adolebit sa-

cerdos in memoriam muneris partem farris fr̄
 El̄i, & olei ac totum thus. Lex inde libamen-
 torum traditur cap. vj. *Hæc est lex sacrificij,*
 & Libamentorum, quæ offerent filij Aaron co-
 ram Domino, & coram altari. Tollit sacerdos
 pugillum simile, quæ conspersa est oleo, & totum
 thus, quod super similitam positum est, adolebit
 illud in altari in monumentum odoris suavis-
 simi Domino, reliquam autem partem simile co-
 medet Aaron cum filijs suis ab (quæ fermento,
 & comedet in loco sanctuario Tabernaculi, ideo
 aut non fermentabitur, quia pars eius in Domini
 offertur incensum. Sanctum Sanctorum erit sicut
 pro peccato, atque delicto, mares tantum stirpis
 Aaron comedenti illud. De iisdem Libamini-
 bus offerendis extat item præceptio x v.
 Numerorum.

De Pacificis. CAP. V.

Tertium sacrificij genus, quod deinceps
 in Leuitico traditur, à Latino interpre-
 te Pacifica, Victimæ pacifica, Hostia Pacifico-
 rum, Salutare hostiæ, à Græco verò εἰρη-
 νικὰ, θυσία εἰρηνικὴ, σωτηρίων dicitur. Orige-
 nes autem duplex fuisse Salutare sacrifici-
 um inquit Homilia v. vnum Voti, alterum
 Laudis vocatum. Ex quo elicitur, hoc sacri-
 ficium factum esse, cum aut Deum pro pa-
 ce, aut salute orarunt, aut ea impetrata lau-
 darunt

darunt & gratias ei egerunt. In hoc porro adeps solum cremabatur in odorem suauitatis Deo, pectusculum autem, & armuserant sacerdotis, reliquæ carnes edebantur à priuatis. Modus autem huius, patrandi traditus est his verbis tertio Leuitici: *Quod si hostia Pacificorum fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre marem siue feminam, immaculata offeret coram Domino, ponetq; manum super caput victime sue, que immolabitur in introitu Tabernaculi Testimonij, fundeturque sicut filij Aaron sacerdotis sanguinem per altaris circuitum, & offerent de hostia Pacificorum in oblationem Domino adipem, qui operit vitalia, & quidquid pinguedinis est intrinsecus duos renes cum adipe, quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis, adolebuntq; ea super Altare in holocaustum lignis igne supposito, in oblationem suauissimi odoris Domino. Eandem rationem inde tuendam esse docet, si agnum, aut capram obtulerit, subijciens de adipe hæc verba: *Et fundem filij Aaron sanguinem eius (capræ) per circuitum altaris, tolleturque ex ea in partem ignis Domini adipem, qui operit ventrem, & qui tegit vniuersa vitalia, duos renunculos cum reticulo, quod est super eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis, adolebitque ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suauissimi odoris, omnis adeps do-**

mini erit iure perpetuo in generationibus, & cū
 Elis habitaculis vestris, nec sanguinem, nec adi-
 pem omnino comedetis. Inde lex editur ca. viij.
 his verbis: Hæc est lex hostiæ Pacificorum, quæ
 offertur Domino: Si pro GRATIARUM a-
 ctione oblatio fuerit, offerent panes absque fer-
 mento conspersos oleo, & lagana azyma uncta o-
 leo, coctamq; simillam, & collyridas admixtione
 conspersas, panes quoque fermentatos cum hostia
 GRATIARUM, quæ immoletur pro Paci-
 ficis, ex quibus unus pro primitiis offertur Do-
 mino, & erit sacerdotis; qui fundet hostiæ san-
 guinem, cuius carnes eadem comedentur die, nec
 remanebit ex eis quidquam vsque mane. Si vo-
 to, vel sponte quis obtulerit hostiam, eadem simi-
 liter edetur die. Sed & si quid in crassimum re-
 manserit, vesci licitum est, quidquid autem ter-
 tius inuenerit dies, ignis absumet. Si quis de car-
 nibus victimæ Pacificorū die tertia comederit,
 irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti, quin po-
 tius quas inque anima tali edulio se contamina-
 uerit præuaricatiōis rea erit. Caro, quæ aliquid
 tetigerit immundum, nō comedetur, sed combu-
 retur igni: qui fuerit mundus, vescetur ex ea.
 Anima polluta, quæ ederet de carnibus hostiæ
 Pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de
 populis suis, & quæ tetigerit immundum homi-
 nis vel iumenti sine omni rei, quæ pollucere po-
 test, & comederit de huiuscemodi carnibus, inte-
 ribit

ribit de populis suis. adipem ouis, et bouis, & ca.
 pra comedetis. adipem cadaueris mortuini, &
 eius animalis, quod à bestia captum est, habebi-
 tis in varios usus. Si quis adipem, qui offerri de-
 bet in incensum Domini, comederit, peribit de
 populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis
 non sumetis in cibo tam de auis, quam de pe-
 coribus. Omnis anima, qua ederit sanguinem,
 peribit de populis suis. Qui offert victimam Pa-
 cificorum Domino offerat simul & Sacrificum,
 id est, Libamenta eius. tenebit manibus adipem
 hostie, & pectusculum, cumque ambo oblata
 Domino consecrauerit, tradet sacerdoti, qui ada-
 lebit adipem super altare, pectusculum autem
 erit Aaron & filiorum eius. armus quoque dex-
 ter de Pacificorum hostijs cedet in primitias sa-
 cerdotis. Qui habuerit sanguinem, & adipem
 filiorum Aaron, ipse habebit & armum dextram
 in portione sua. Item cap. x. Pectusculum, quod
 oblatum est, & armum, qui separatus est, edetis
 in loco mundissimo tuo, & filij, & filie tue tecum.
 tibi enim & liberis tuis reposita sunt de hostijs
 Salutarijs filiorum Israë, eò quod armum, &
 pectus, & adipem, qui cremantur in altari, eleua-
 uerunt coram Domino, & pertinent ad te, &
 ad filios tuos lege perpetua. De hoc verò Sacri-
 ficio sic probè Philo in libro de sacrificijs:
 In sacrificio salutarijs non refert, utrius sexus
 sic

fit hostia, verum ex co tria hac debentur sacer-
 dotibus, adeps, fibra iecoris, & renes duo. cete-
 ra in epulum cedunt ei, qui obtulit. In hoc gene-
 re duobus tantum diebus epulari fas est, ita ut
 nihil reliquiarum super sit in tertium. offertur e-
 nim sacrificium pro salute duorum corporis &
 anime, proinde suus cuique dies epularis tribui-
 tur. quoniam autem tertium nihil est, cui pro-
 priè queratur salus, veti enim est proferri epu-
 lum in tertium diem, ita ut ne per obliuionem
 quidam liceat superesse reliquias sine piaculo.
 Ad hoc genus pertinet illud etiam sacrificium,
 quod Laudis dicitur, & fit ad hunc modum.
 cum aliquis in nullam aduersitatem incidit, vel
 rerum externarum, vel corporis, sed quieta, trā-
 quillaq; vita fruitur, necesse est ut Deo habeat
 gratias eumque demereatur hymnis, laudationi-
 bus, sacrificijs, & alijs gratiarum actionibus,
 que omnia comprehenduntur Laudis nomine.
 Hanc victimam non biduo, sicut priorem illam
 pro salute, sed ipsa prima die lex iubet absorbi,
 ut qui experti sunt propensum fauorem celestis
 numinis, sine cundatione de hoc sacrificio im-
 peruant, alijs. Atque hoc præceptum est xij.
 Leuitici: Si immolaueritis hostiam pro gratia-
 rum actione Domino, ut possit esse placabilis, e-
 odem die comedetis eam, non remanebit quid-
 quam in mane alterius diei. Itaque Dauid in-
 genti periculo liberatus cum gratias Deo a-
 geret

ret. psalmo cxv. dixit: *Quid Domino retribuam pro omnibus, quae retribuit mihi? Calicem Salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Tibi sacrificabo hostiam Laudis, & nomen Domini inuocabo.*

De Sacrificio pro peccatis. CAP. VI.

Quartum fuit Sacrificium sacerdotis, populi, principis, & priuati pro expiandis peccatis, de quo Leuitici quarto: *Si sacerdos, qui unctus est, peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino, & adducet illum ad ostium Tabernaculi Testimonij coram Domino, ponetque manum super caput, & immolabit eum Domino Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illis in Tabernaculum Testimonij, cumque intinxerit digitum in sanguinem, asperget eum septies coram Domino contra velum Sanctuarij, ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in Tabernaculo Testimonij. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basin altaris holocausti in introitu Tabernaculi. Et adipem vituli offeret pro peccato tam eum, qui vitalia operit, quam omnia, quae intrinsecus sunt, duos renunculos, & reticulum, quod est super eos iuxta alia, & adipem iecoris cum renunculis, sicut offertur de vitulo hostiae Pacificorum, & adolebis*
ca. 16.

*ea super altari holocausti. Pellem verò, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent, incenderq, ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur. Exposita ratione sacrificij pro peccato sacerdotis, deinceps refertur ratio sacrificij pro peccato populi, principis, & priuati, qui per ignorantiam peccauerint. Quæ quoniam non admodum dissimiles sunt, non videtur faciendū, vt ea huc transferamus, locum ipsum indicasse contenti. Lex autem huius sacrificij sic postea traditur cap. vj. *Ista est lex hostie pro peccato. In loco, vbi offertur holocaustum, hircus immolabitur coram Domino. Sanctum Sanctorum est. Sacerdos, qui offert, comedet eum in atrio Tabernaculi. Quidquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lauabitur in loco sancto. vas autem fidele, in quo cocta est, confringetur. Quod si vas æneum fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus eius, quia Sanctum Sanctorum est. Hostia enim, quæ caditur pro peccato, cuius sanguis inferitur in Tabernaculum. Testimonij ad expiandum in Sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. Pariter inde traditur ritus, & lex sacrificij Pro peccatis ex silentio veritatis**

ritatis, immunditias, errore, iureiurando, & sacrorum abusu.

De Sacrificio pro delictis. CAP. VII.

QVintum Sacrificium fuit pro expiandis delictis. De eo verò ritu sic deinceps eodem in loco sancitum est: *Anima, que peccauerit, & contempit Domino nequeat proximo suo depositum quod fidei eius creditum fuerat, vel ut aliquid extorserit, aut calumniam fecerit siue rem perditam inuenerit, & inficiens insuper peierauerit, & quodlibet alibi ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia, que per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem Domino, cui damnum intulerat, pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti iuxta estimationem, mensuramq; delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi pro singulis, que faciendo peccauit. Lex autem edita est cap. vij. Hec quoque lex hostie est pro delicto. Sancta Sanctorum est, ideo ubi immolabitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto. Sanguis eius per gyrum altaris fundetur. offerent ex ea caudam et adipem, qui operit vitalia duos renunculos, & pinguedinem, que iuxta illa est, reticulumq; iecoris cum renunculis, & adolebit ea sacerdos super altare. incensum è Domino pro delicto. Ois masculus de sacerdotali*

genere in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto, viriusque hostiae lex una erit, ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos, qui offert holocausti victimam, habebit pellem eius. Et omne sacrificium simile, quod coquitur in clubano, & quidquid in craticula, vel sartagine preparatur, eius erit sacerdotis, à quo offertur, siue oleo conperta siue arida fuerint, cunctis filijs Aaron mensura aqua per singulos diuidetur.

De sacrificio autem huiusmodi sic scriptum est apud Philonem, quod ei lucem afferre aliquam possit. Sacrificium pro peccato nuncupatum variatur & personis, & hostijs, personis pontificis populi, principis, priuati, hostijs, vitulo, hirco, capra, vel agna. Vacca quoque offertur ab ijs, qui per ignorantiam peccarunt, vel scientes quidem, sed mutata voluntate factum suum damnant, & vitam melius instituunt. Pontificis peccata, & populi simili expiantur victima, vitulo, principis minore, sed tamē mascula, hircus enim cedunt, at priuati deteriore. & post: Postquam legislator scripsit de peccatis ignorantia, transit ad ea, quae admittuntur à volentibus, ac scientibus, si quis, inquit, mentitus fuerit de societate aut deposito, aut rapina, aut iniurione rei perditae, deinde ad vitandam suspicionem iurare non recusat, & tandem arguente
se sicut

se intus conscientia per iurium suum, abnegationemq; ipse damnans confessus fuerit, ac veniam petierit, merebitur delicti oblivionem, quoniam veram poenitentiam re magis, quam verbis approbat, dum reddit depositum, aut inuentum, aut uniuersum alienum, quod usurpauit, superaddita quinta pretij parte in solatium eius, cui fecit iniuriam. Ex quibus perspici potest, ipsum appellare peccatum, quod per ignorantiam est commissum delictum, quod à volente, & sciente. S. tamen Augustinus censuit; peccatum fuisse perpetrationem mali, delictum verò desertionem boni. aut peccatum quo sciens delictum, quo ignorans aliquis se obstrinxit. plerunq; autem vtrunq; pro eodem poni asseruit.

His à Deo mandatis acceptis, Aaron inde ad ea curanda se contulit, & iussu eiusdem sacrificia fecit, pro peccato suo, & populi. & Holocausta, & Pacifica, eaque demissus cælitus ignis incendit, vt deinceps scriptum est cap. viij. Neque verò hæc quoque verba inferere grauabor, cum maxime hanc tractationem valeant illustrare. *Aaron accedens ad altare, immolauit vitulum pro PECCATO SVO, cuius sanguinem obtulerunt sibi sui, in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit residuum, & basim eius, adipemq;, & renunculos, ac reticulum iecoris, qua sunt pro*

M

pecca-

peccato. & adoleuit super altare, carnem verd,
 & pellem eius extra castra combussit igni. Im-
 molauit & HOLOC AVSTI victimam, ob-
 tuleruntq; filij eius sanguinem eius, quem fudit
 per altaris circuitum. ipsam etiam hostiam in
 frustra concisam cum capite, & membris singu-
 lis obtulerunt. quae omnia super altare cremavit
 igni. lotis aqua prius intestinis, & pedibus. Et
 pro peccato POPVLI offeres mactauit hircū,
 expiatq; altari fecit holocaustum, addens in sa-
 crificio LIB AMENTA, quae offerrentur, &
 adolens ea super altare absq; caremonijs holocau-
 sti matutini. Immolauit & bouem, atq; arietem,
 hostias PACIFIC AS populi, obtuleruntq; ei fi-
 lij sui sanguinem, quem fudit super altare in cir-
 cuitum. adipem autem bouis, & caudam arie-
 ris, renunculosq; cum adipibus suis, & reticulū
 iecoris posuerunt super pectora. cumq; cremati
 essent adipes super altare pectora eorum, & ar-
 mos dextros separauit Aaron elians coram
 Domino, & extendens manum ad populum be-
 nedixit ei. Sicq; completis hostijs pro Peccato,
 Holocaustis, & Pacificis descendit, & ecce IG-
 NIS egressus à Domino deuorauit holocaustum,
 & adipes. qui erant super altare, arreptisq; Na-
 dab, & Abiu filijs Aaron. thuribulis impo-
 suerunt ignem, & incensum desuper, offerentes
 coram Domino ignem alienum, quod eis praecep-
 tum non erat. egressusq; ignis à Domino deuora-

nit eos. Locutus est inde Moyses ad Aarō, & ad
 Eleazar, & Ithamar filios eius, qui erant, resi-
 dui. Tollite sacrificium, quod remansit de oblati-
 one Domini, & comedite illud absque fermento
 iuxta altare, quia Sanctum sanctorum est. Co-
 medetis autem in loco sancto, quod daū est tibi,
 & filijs de oblationibus Domini, sicut praeceptum
 est mihi. Pectusculum quoque, quod oblatum
 est, & armum qui separatus est, edetis in loco
 mundissimo, tu & filij tui, & filiae tuae rectum. tibi
 enim ac liberis tuis reposita sunt de hostijs sal-
 lutaribus filiorum Israël, eò quòd armum, & pe-
 ctus, & adipēs, qui cremantur in altari, deuora-
 uerunt coram Domino, & pertineant ad te, &
 ad filios tuos lege perpetua, sicut praecepit Domi-
 nus. Inter haec hircum, qui oblatu fuerat pro pec-
 cato, cum quaereret Moyses, exustum reperit, ira-
 tusq; contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron,
 qui remanserant, ait: cur non comeditis hostiam
 pro peccato in loco sancto, quae sancta sanctorū
 est, & data vobis, ut portetis iniquitatem mul-
 titudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domi-
 ni, praesertim cum de sanguine illius non sit il-
 latum intra Sancta, & comedere debueratis eā
 in Sanctuario, sicut praeceptum est mihi. Respon-
 dit Aaron: Oblata est hodie victima pro pecca-
 to, & holocaustum coram Domino. mihi autem
 accidit, quod vides. quomodo potui comedere eā,
 aut placere Domino in caeremonijs mente lugu-

bris? Quod cum audisset Moyses, accepit satisfactionem. Atque hæc quidem de singulis sacrificijs in lege scripta sunt.

Iterum de omnibus Sacrificijs.

CAP. VIII.

NVnc verò, vt res omnium obscurissima magis aperiatur, de iisdem iterum simul agemus, ac primum diuisionem eorū ex Iosepho afferemus, ex clarè qua itè differentia, quæ inter illa intercedebat, extabit, dein de multis ex sacra historia sacrificijs proferendis rationem omnium dilucidius explicabimus. Sic igitur inquit Iosephus: *Duo sunt sacrificia, vnum quod à priuatis, alterum, quod à populo celebratur, & quidem vtrumque duobus modis. aut enim totum, quod immolatur, incenditur, & propterea nomen holocausti habet, aut pro gratiarum actione persoluitur, & ad epulas immolantium exhibetur. Vir priuatus HOLOCAVSTVM faciens immolat bouem, agnum, & hœdum annicula, boues etiam maiores. & hæc omnia masculini generis holocausta sunt. his autem cæsis limbum altaris sanguine imbuunt sacerdotes: deinde purgantes ea membratim incidunt, & sparsa sale omnia super altare imponunt lignis instructum, & subiecto igne accensum. Pedes autem cum iecore purgantes inter adipem vnà cum alijs offerunt,*

pel-

pelles autem sacerdotes accipiunt. atque hoc qui-
 dem Holocaustum est. Pro GRATIARVM
 verò actione sacrificium facientes eadem anima-
 lia maclant, sed matura, & anniculis grandio-
 ra, ac mascula feminis copulata, & hec immolā-
 tes fundunt sanguinem super aram, renes autem
 & adipem, & omnem pinguedinem cum reticu-
 lis iecorum, & cum his caudam agni superpo-
 nunt ara. Pectora verò, & crura dextra sacer-
 dotibus præbent, & duobus diebus reliquis car-
 nibus epulantur, quæcunque verò remanserint,
 cremant. Eadem verò etiam ratione pro PEC-
 CATIS hostia celebratur. qui verò victimas
 maiores non habent, offerunt columbas, aut tur-
 tures duas, quarum una est in holocaustum Deo,
 altera sacerdotibus datur ad cibum. Qui per ig-
 norantiam peccat, agnum, & hœdum feminam
 eorundem annorum offert, & sanguinem fun-
 dit sacerdos in aram, sed non sicut prius, verum
 angulorum tangit extremitates, & renes alium-
 que adipem cum reticulo iecoris super altare
 imponunt. sacerdotes autem tollunt & pelles, &
 carnes ea die consumendas in templo. lex enim
 in crastinum non relinquit sinit. Qui verò pec-
 cat, sibiq; conscius est, sed neminem habet, qui ip-
 sum possit arguere, arietem immolat lege præci-
 piente. cuius carnes in templo sacerdotes similiter
 comedent, ea die. Principes autem peccantes
 sacrificando eadem offerunt, quæ prinati. pla-

cant autem Deum offerendo ad sacrificia taurū,
 & hœdum masculos. Lex autem præcipit, in
 publicis, & priuatis sacrificijs etiam **FARI-**
NAM mundissimam adyci, in agno quidem
 assarij mensuram, in ariete verò duorum in tau-
 ro trium, & hanc sanctificant super altare oleo
 mixtam. nam & oleum offeritur ab immo-
 lantibus, in boue bin medietatem, in ariete autē
 huius mēsuræ tertiam partem, & quartam in
 agno. Hin autem mensura Hebræorum anti-
 qua duos Choas Atticos recipit, secundum
 quam mensuram & vinum offerunt. Hæc Io-
 sephus. Ex quibus clarè omnium sacrificio-
 rum Holocausti, Pacificorum, & pro Pecca-
 to ratio perspicui potest, & præcipuè, vt om-
 nibus sacrificijs Libamina id est, farina mū-
 dissima, siue similia, sint adiecta.

Nunc, vt idem confirmemus, varia etiam
 ex varijs locis in vnum sacrificia confere-
 mus. Iosue viij Et obtulit, super altare holocau-
 sta Domino, immolauitq; Pacificas victimas. &
 xxij. Vt holocausta, & sacrificium, & pacificas
 victimas super eo altari imponeremus. In-
 de Iudicum vj. Gedeon coxi hœdum, & de fa-
 rina modio azymos panes, carnesq; ponens in
 canisiro, & ius carnum mittens in ollam, tulit
 omnia sub quercu, & obtulit Deo, cui angelus do-
 mini: Tolle carnes, & azymos panes, & pone su-
 pra petram illam, & ius desuper funde. cumq;
 fecisset

fecisset ita, extendit angelus Domini summitatem virge, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos, ascenditq; ignis de petra, & carnes, azymosq; panes consumpsit. Tum Regum primo: Tulit Samuel agnum laetentem, unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, & clamauit ad Dominum pro Israël, & exaudivit eum Dominus: Et decimo. Ego descendam ad te, ut offeras oblationem, & immoles victimas Pacificas, & xiiij. Afferte mihi holocaustum, & Pacifica. Item: Dixi: nunc descendent Philistim ad me in Gulgala, & faciem Domini non placavi, necessitate compulsus obtuli holocaustum, & vj. secundi: Obtulit Dauid holocausta, & Pacifica coram Domino. & tertio tertij: Salomon obtulit holocausta, & fecit victimas pacificas. & nono: Offererat Salomon ter quotannis holocausta, & pacificas victimas super altare, quod edificauerat Domino. & quarti sextodecimo: Immolauit Achaz rex holocausta, & sacrificium suum, & libauit Libamina, & fudit sanguinem Pacificorum, que obtulerat super altare. & paulò post: Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificium vespertinum, & Holocaustum regis, & Sacrificiū eius, & Holocaustum uniuersi populi terre, & sacrificiū eorum, & libamina eorū, & omnē sanguinem holocausti, & uniuersum sanguinem victimæ super illud effunde. & xxix. secundi:

Accedite, & offerite victimas, & Laudes in domo Domini græcè ἁναπέφερε θυρίας ἀγίων, i. offerite sacrificia Laudis, & sequenti: Comederunt septem diebus solemnitatis immolantes victimas Pacificorum, & laudantes Dominum Deum.

Verū multo illustrius eadē ex xxxix. secundi percipiuntur, ubi Holocaustum, & Pro peccato per partes exponuntur: Obtulerunt simul tauros septem, & arietes septem, agnos septem, & hircos pro peccato septem, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda. dixitq; rex sacerdotibus filijs Aaron ut offerrent super altare Domini. Mactauerunt igitur tauros, & susceperunt SANGUINEM sacerdotes, & fuderunt illum super altare mactauerunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt, immolaueruntq; agnos, & fuderunt super altare sanguinem, applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuersa multitudine, imposueruntq; manus super eos. & immolauerunt eos sacerdotes, & affererunt sanguinē eorum corā altari pro piaculo vniuersi Israël. Pro omni quippe Israël preceperat rex ut holocaustum fieret, & pro peccato. & mox: Obtulit vniuersa multitudo hostias, et Laudes, & holocausta mente deuota. & post: Fuerunt ergo holocausta plurima, adipēs Pacificorum, & Libamina holocaustorum. Demum sexto Esdræ: Obtulerunt in dedicatione domus Dei

Dei vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum Pro peccato totius Israël duodecim. & Maccabæorum quarto: Obtulerunt Holocaustum cum letitia, & Sacrificium Salutaris, & Laudis. Atque hæc quidem in sacris historiarum libris reperiuntur. Quinetiam Prophetæ eorundem sacrificiorum meminere, vt Dauid Psalmo xxxix: Sacrificium, & oblationem noluisti, Holocaustum, & Pro peccato non postulasti. & Ezechiel xlv. Ipse faciet pro peccato sacrificium, & Holocaustum, & Pacifica ad expiandum, pro domo Israël. & Prouerbiorum vij. Victimæ pro Salute deuoni, vota hodie reddidi.

Iam verò quoniam sæpè sacrificium Iustitiæ, & Laudis non propriè, sed translâtè vsurpatum reperitur id est, non pro cruenta immolatione, sed pro opere charitatis, & pietatis, quod internum sacrificium dicitur, id vnde manuerit, exponendum. Hebræi cruentis sacrificijs adeo studebant, vt ea sola curantes opera charitatis erga proximum, & pietatis erga Deum omitterent, quorum illud dicitur Iustitiæ, hoc Laudis. Deus autem, vt eos corrigeret, atque officij sui admoneret, post sæpè testatus est, se nolle holocausta, & cætera sacrificia victimarum, sed sacrificium iustitiæ, & laudis, id est vt charitas adhiberetur erga proximum, &

pietas erga se, sibi que potius animo gratiæ
 agerentur, quàm sanguine immolaretur. De
 iustitia scriptum est tertio Prouerbiorum:
Facere iustitiam, & iudicium magis placet Do-
mino, quàm vitima. Significat enim place-
 re magis Deo, vt custodiat lex, cuius par-
 tes duę sunt. Iudiciũ, & Iustitia, quę vt crue-
 tum fiat sacrificium, & Psalmo xxxix. *Sa-*
sacrificium, & oblationem noluisti, holocaustum,
& Pro peccato non postulasti. & quarto: *Faci-*
te sacrificium iustitia, & sperate in Domino. I-
 tem Olee: *Misericordiam volui, & non Sa-*
sacrificium. Rem autem ita habere etiam do-
 cuerunt, qui Euangelium tradiderunt: S. Ia-
 cobus primo. *Religio munda & immaculata*
est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione
eorum. S. Marcus xij. *Diligere proximum, tan-*
quam seipsum, maius est omnibus holocaustoma-
is. S. Paulus Hebr. xij. *Beneficentia, & com-*
munionis nolite obliuisci. talibus enim hostijs pro-
meretur Deus. De laude verò Psalmo xlix.
 cum enim negasset Deus, se sacrificia victi-
 marum ab homine postulare, quia bobus non
 egeret, demum inferitur: *Immola Deo sacrifici-*
ũ laudis, id est, lauda Deum, & cxv. Tibi sa-
sacrificabo hostiam laudis, & nomen tuum inuo-
cabo. & cxvi. Sacrificent sacrificium laudis.
 Atque hoc ita esse, docuit S. Paulus eodem
 in loco, inquit: *Offeramus hostiam laudis*
 Deo

Deo, id est, fructum labiorum confitentium nominis eius. Sic enim dixerat Osee xliij. *Omne aufer iniquitatem, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.*

De Confessionibus. CAP. IX.

Sacrificijs porrò iunctæ fuere Confessiones. Confessionem verò appellauere Laudem, in qua in sacrificijs Dei bonitatem, & misericordiam extulerunt, his fermè verbis: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.* Quibus uerbis etiam modos musicorum instrumentorum adiecerunt, ut Psalteriorum, cithararum, cymbalorum, tubarum, & organorum. Hæc verò maximè instituto Dauidis regis. Quarum laudum hæc testimonia habemus. Primo Paralipom. xliij in holocausto faciendo tempore Dauidis: *Leuite stent mane ad confitendum, & canendum Domino, similiterq; ad uesperam tam in oblatione holocaustorum Domini quàm in Sabbatis, & Calendis, & solemnitatibus reliquis.* & quinto secundi: *Leuite cantores cymbalis, & psalterijs, & citharis concropabant, & cum eis sacerdotes centum viginti canentibus tubis. Igitur cunctis pariter tubis, & uoce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & uocem in sublime tollentibus, longè sonitus audire.*

audiebatur, cum Dominum laudare cœpissent,
 & dicere: Confitemini Domino, quoniam bonus,
 quoniam in sæculū misericordia eius. & xxxix.
 Cumque offerrentur holocausta, cœperunt lau-
 des canere Domino, ac clangere tubis, atque in-
 diuersis organis, quæ Dauid rex Israël præpa-
 rauerat concrepare. omni autem turba adoran-
 te cantores, & y, qui tenebant tubas, erant in
 officio suo, donec completeretur holocaustum.
 & xxx. Constituit Ezechias rex turmas sacer-
 dotales, & Leuiticas ad Holocausta, & Paci-
 fica, ut ministrarent, & confiterentur, & can-
 rent in portis castrorum Domini. & Esdræ ter-
 tio: Fundato à cæmentarijs templo Domini, ste-
 terunt sacerdotes in ornatus suo cum tubis, & Le-
 uita filij Asaph in cymbalis, ut laudarent De-
 um per manus Dauid regis Israël, & concine-
 bant in hymnis, & confessione Domino, Quoni-
 am bonus, quoniam in sæculum misericordia
 eius. Hinc illa sunt in Psalmo cj. Confessio, &
 magnificentia opus eius & xvj. primi Paralip.
 Confessio, & magnificentia ceram Deo & Eccle-
 siastici xxxix. Benedicite Domino in operibus
 suis, date nomini eius magnificentiam, & confite-
 mini illi in voce labiorum vestrorum. & Esdræ
 ix. Et nunc date confessionem, & magnificenti-
 am Domino Deo patrum nostrorum. Videtur e-
 nim fuisse magnificentia idem, quod magni-
 ficatio, id est, excellens, & magnifica quædā lau-

laudatio, & amplius aliquid, quàm confessio, & laus, quæ à Græco interprete *δολόγησις*, & *ἀνεσις* dicuntur. vnde illud: *Magnificat anima mea Dominum.* De confessionibus verò post iterum agetur, vbi disputabitur de Cantoribus.

De Sacrificio Consecrationis.

CAP. X.

HIS sacrificijs traditis continenti ordine Lex alia quædam sacrificia adiicit, quæ non omnibus communia, sed singulorum propria extiterunt, quorum vnum Consecrationis, alterum Mundationis, tertium Expiationis est dictum. De quibus sequitur vt sigillatim agamus.

Sacrificium ergo **CONSECRATIO-**
NIS siue *τελειώσεως* dictum est, quod ad solos pertinuit sacerdotes ratione suæ consecrationis, quodque iisdem offerre mane, & vespere tenebantur in die vnctionis suæ, lōgè ab eo diuersum, quo ipsi vncti consecrabantur, de quo dicemus tum, cum de Pontifice disseremus. De hoc verò ita in lege præceptum est Leuitici cap. vj in quo etiam de superioribus agitur: *Dixit Dominus ad Moysen. Hec est oblatio Aaron & filiorum eius, quam offerre debent Domino in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent simile in sacri-*

sacrificio sempiterni, medium eius mane, & medium eius vespere, quæ in sartagine oleo confersa frigetur. offeret autem eam calidam in odore suauissimum Domino sacerdos, qui iure patri successerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo. Esse autem sacrificium vnum ex senis à nobis ante propositis, apparet, cum Lex ita eodem loco concluditur: *ista est lex holocausti, & sacrificij Pro peccato, atque delicto, & pro Consecratione, & Pacificorum victimis, quam constituit Dominus Moysi in monte Sinai, quando mandauit filius Israël ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.*

De Sacrificio Mundationis. CAP. XI.

TAm verò sacrificium, quod diximus Mundationis, relatum est ad labem puerperæ, leprosi, viri seminiflui, & mulieris menstruosæ, vt Expiationis ad Sanctuarium, & populum labe pollutum.

De mundatione autem puerperæ sic scriptum est Leuitici cap. xij. *Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstrue. & die octauo circumcidetur infantulus: ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec*

ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis sue: si autem feminam pepererit immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sex-ginta sex diebus manebit in sanguine purificationis sue.

Cumque expleti fuerint dies purificationis sue, pro filio, siue pro filia deferet agnum anniculum in Holocaustum, & pullum columbae, siue turturum pro peccato ad ostium Tabernaculi Testimony, & tradet sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculinum, aut feminam. Quod si non invenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum in Holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur. Hinc illa sunt apud S. Lucam de beata virgine: Et postquam impleti sunt dies purgationis eius, secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalē, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, Quia omne masculinum adaperiēs vulvā, sanctum Domino vocabitur. et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini. par turturum, aut duos pullos Columbarum.

De mundatione verò leprosi deinceps agitur xiiij. & xliij. Primum autem docetur, ut leprosus adducatur ad pōtificem, siue ad sacer-

sacerdotes, eorumque cognitioni, & iudicio permittatur, vtrum color ille, qui in facie hominis natus est, verè lepra sit necne, cuius rei dignoscendæ multa documenta præbentur. deinde verò ratio mundationis affertur his verbis: *Hic est ritus leprosi, quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem, qui egressus è castris cum inuenerit lepram esse mundatam præcipiet ei, qui purificatur, ut offerat duos passeris viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum Cedrinum, vermiculumq; & hyssopum. & unum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes, alium autem viuum cum ligno Cedrino, & cocco, & hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut iure purgetur, & dimittet passerem viuum, ut in agrum auolet. & reliqua, quæ propter longitudinem omittuntur. nam in hac re præcipua locum indicasse, satis videtur.*

De viro porrò seminis suo traditur xv. atque vbi signa immunditiæ illius indicata sunt, infertur: *Si sanatus fuerit, qui huiusmodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, & lotis vestibus, & toto corpore in aquis viuentibus erit mundus. die autem octauo sumet duos turtures, aut duos pullos columbe, & veniet in conspectum Domini ad ostium Tabernaculi Testimonij, dabitq; e-*

os sacerdoti, qui faciet unum Pro peccato, & alterum in Holocaustum, rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur à fluxu seminis sui.

Deinceps de muliere menstrosa sic precipitur: *Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quamdiu subiacet huic passioni, immunda erit, quasi sit in tempore mensturo, Omne stratum in quo dormierit, & vas, in quo sederit, pollutum erit. quicumque tetigerit eam, lauabit vestimenta sua, & ipse locus aqua, immundus erit usque ad vesperum. Si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo offeret pro se Sacerdoti duos turtures, aut duos pullos columbarum ad ostiũ Tabernaculi Testimonij, qui unum faciet Pro peccato, & alterum in Holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, & pro fluxu immunditie eius. Ista est lex eius, qui patitur fluxum seminis, & qui pollutur coitu, & quæ mensuris temporibus separatur, vel quæ iugi fluit sanguine, et hominis qui dormierit cum ea.*

De Sacrificio Expiationis. CAP. XII.

HIS traditis additur inde de Sacrificio Expiationis, siue Propitiationis. Fuere verò Expiationes vnus, vt dictum est, ex

N die-

diebus festis celeberrimis anni, die decima Septembris magna cæremonia celebratus. Eo verò die pontifex pontificalibus vestimentis indutus, ac Sancta sanctorum ingressus, vniuerso populo ieiunante præcipuum quoddam sacrificium fecit, quo Sanctuarium ab labibus populi, præuaricationibus, cæterisque peccatis purgauit. Id autem his verbis traditur capit. sextodecimo: *Loquere ad Aaron, ne omni tempore ingrediarur Sanctuarium, quod est intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, ne moriatur, nisi hæc ante fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in Holocaustum, tunica linea vestietur, femoralibus lineis verenda celabit, accinetur Zona linea, cidarim lineam imponet capiti, suscipietque ab vniuersa multitudine filiorum Israël duos hircos pro peccato, & unum arietem in Holocaustum, cumque obtulerit vitulum, & orauerit pro se, ac pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio Tabernaculi Testimonij, mittensque super utrumque sortem, unam Domino, & alteram capro emissario. cuius exierit sors Domino, offeret illum pro peccato: cuius autem in caprum emissarium, statuet eum vitulum coram Domino, ut fundat preces super eum, & emittet eum in solitudinem. His ritibus celebratis offeret vitulum, & rogans pro se immolabit eum, assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris*

ris impleuerit, & hauriens manu compositum
 thymiama in incensum, ultra velum intrabit in
 Sancta, ut posuis super ignem aromatibus nebu
 la eorum, & vapor operiat Oraculum, quod est
 super Testimonium, & nō moriatur. Tolle quoque
 de sanguine vituli, & asperget digito septies
 contra Propitiatorium ad Orientem, cumq; ma
 Etauerit hircum pro peccato populi, inferet san
 guinem eius intra velum, sicut praeceptum est de
 sanguine vituli, ut aspergat e regione Oraculi,
 & expiet Sanctuarium ab immunditijs filiorū
 Israël, & à praeuaricationibus eorum, cunctisq;
 peccatis. Nullus hominum sit in Tabernaculo,
 quando pontifex Sanctuarium ingreditur, ut ro
 get pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso coe
 tu Israël, donec egrediatur. Cum autem exie
 rit ad altare, quod coram Domino est, oret pro
 se, & sumptum sanguinem vituli, atque hirci
 fundet super cornua eius per gyrum, aspergens
 que digito septies expiet, & sanctificet illud ab
 immunditijs filiorum Israël. Postquam autem
 emundauerit Sanctuarium, & Tabernaculum
 & altare, tunc offerat hircum vinentem, & post
 ta utraq; manu super caput eius confiteatur oēs
 iniquitates filiorum Israël, & vniuersa delicta,
 atq; peccata eorum, quae imprecans capiti eius
 emittet illum per hominem paratum in deser
 tum. Cumq; portauerit hircus omnes iniquita
 tes eorum in terram solitariam, & dimissus
 fuerit

fuerit in Deserto, reuertetur Aaron in Tabernaculum Testimonij, & depositis vestibus, quibus indutus prius erat, cum intraret Sanctuarium, relictisq; ibi lauabit carnem suam in loco sancto, indueturq; vestibus suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum, ac Plebis, rogabit tam pro se, quàm pro populo, & adipem, qui oblati sunt pro peccatis, adolebit super altare. ille verò, qui dimiserit caprum emissarium, lauabit vestimenta sua, & corpus aqua, & sic ingredietur in castra. Vitulum autem, & hircum, qui pro peccato fuerant immolati, & quorum sanguis illatus est in Sanctuarium, ut expiatio cõpleretur, asportabunt foras castra, et cõburent igni tā pelles quā carnes, ac fimum, & qui cūq; cõbuserit ea, lauabit vestimenta sua, & carnem aqua, & sic ingredietur in castra. Eruntq; vobis hoc legitimum sempiternum.

De Oblatione incensi CAP. XIII.

PRÆter Sacrificia verò, quæ diximus, erat etiam quotidiana oblatio incensi in altari thymiamatis, & hæc verò cuiusmodi fuerit, explicabitur, primū quæ in Lege, deinde quæ extra legem reperiuntur, allatis. Exodus xj. Candelabrum stabit cum incernis suis, & altare aureum, in quo adoletur incensum coram Arca Testimonij. Posuit & altare aureum sub tecto Testimonij contra velam, & adoleuit super eo incensum aromaticum, & xxx. vbi agitur

agitur de altari thymiamatis constituen-
do: Et adolebit incensum super eo Aaron sua-
ue fragans mane. quando componet lucernas, in-
cendet illud, & quando collocabit eas ad vespe-
ram, vret thymiana sempiternum coram Do-
mino in generationes vestras. Quomodo verò,
& ex quibus aromata fierent, supra ostendi-
mus, cum de Tabernaculo disseruimus. Hęc
in Lege. Nunc quæ extra legem. Secundo se-
cundi Regum: *Elegi Aaron ex omnibus tribu-
bus Israël mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad
altare meum & adoleret mihi incensum.* & no-
no tertij: *Offerebat Salomon ter quotannis Ho-
locausa, & Pacificas victimas super altare,
quod edificauerat Domino, & adolebat thymia-
ma coram domino.* & xxij. *Adhuc populus ad-
olebat incensum in Excelsis.* & vj. primi Para-
lip. *Aaron, & filij eius adolebant incensum su-
per altare holocausti, et super altare thymiamatis
in omne opus Sancti sanctorum.* & xxvj. se-
cundi: *Cum roboratus esset Ozias rex Iudæ, e-
leuatum est cor eius in interitum suum, & neg-
lexit Dominum Deum suum, ingressusq; Tem-
plum Domini, adolere voluit incensum super al-
tare thymiamatis. statimq; ingressus est post eum
Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes Domi-
ni octoginta restiterunt regi, atque dixerunt.
Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum
Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aa-*

ron, qui consecrati sunt, ad huiuscemodi ministerium. egredere de Sanctuario, ne contempseris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo. iratusq; Ozias, & tenens in manu thuribulum, ut adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. statimq; est orta lepra in fronte eius, coram sacerdotibus. & xxix. Patres vestri reliquerunt Deum, incensum non adoluerunt, & holocausta non obtulerunt in Sanctuario D & O Israë'. & Isaïæ primo: Holocausta arietum nolui, incensum abominatio est mihi. Quib. adijci quoq; potest locus S. Lucæ in signis: Cū sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicis sue ante Deum secundum consuetudinem sacerdotij, sorte exijt, ut incensum poneret, ingressus in templum Domini, & omnis multitudo populi erat foris orans hora incensi. De oblatione verò thuris sic disertè tradidit Philo in libro de sacrificantibus: Lex iubet duo poni altaria, materia, loco, vsq; differentia. Alterum enim à saxi collectitijs impositis exiruitur in aris iuxta templi vestibulum ad immolandas victimas, alterum verò aureum situm est post primum velum in peneiralibus, nemini cōspicuum, nisi sacerdotibus functionis sua tempore castitatem seruantibus, quod factum est adolendis odoribus. Vnde liquet, micā thuris oblatā ab homine pio, Deo gratiorem esse multis hostijs, si offerenti non adsit probitas. quanto enim aurum præstat

fiat lapideibus, & adytum vestibulo, tanto accep-
 tor est suffitus gratiarum actionis, quam ma-
 ta victima. ideo non solum materię pretio, arti-
 ficum opere, sanctitateq; loci ara hæc augusta sa-
 cta est, sed & hoc, quòd apud eam, quotidie sa-
 cer & exordium sumunt à gratiarum actionibus.
 non est enim fas immolare foris, priusquam
 intus summo mane suffitus factus sit: quo signifi-
 catur nihil aliud, nisi Deum non delectari victi-
 marum multi tudine, sed offerentis bona mente
 ac firmitus puritate.

De donis sacris. C A P. XIII.

HActenus de sacrificijs. Nunc de donis
 sacris agamus, quæ in hoc diuersa à sa-
 crificijs fuerunt, quòd in sacrificijs oblatio-
 nes aut ex toto, aut ex parte consumptæ sūt,
 in donis integræ, atque illæ sã seruatæ sunt.
 Hæc verò aut ex Lege, aut ex voto, aut ex
 pura voluntate data sunt. Vnde illud est Nu-
 merorum xxix. *Hæc offeretis Domino in so-
 lemnitatibus vestris, præter vota, & oblationes
 spontaneas. Ex lege, vt primitiæ decimæ, &
 pecunia sacra, de quibus in vniuersum Deu
 teronomij duodecimo: Non facietis ita
 Domino Deo vestro, sed ad locum, quem elegerit
 Dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris,
 vt ponat nomen suū ibi, et habitet in eo, venietis,*

*& offeres ei loco illo holocausta, & victimas
vestras, & decimas, & primitias manuum ve-
strarum, & vota, atque donaria primogenita
bourn, & onium.*

De Primitijs, & Decimis.

CAP. XV.

PRimitiæ porrò diætæ, quæ cuiq; primo, siue ex animalibus, siue ex hominibus, siue ex semine terræ orta sunt. Decimæ, omnium fructuum, quos singulis annis è terra, & pecudibus eliciebant, pars decima. Primitiæ verò siue ex lege, siue ex voto oblatæ v sui sacerdotum cedebant.

De primitijs Legis sic præcepit Deus Exodi xxij. *Primitias tuas non tardabis reddere. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. de bobus quoque, & ouibus similiter facies. septem diebus sit cum matre sua. die octaua reddes illum mihi. & sequenti: Primitias frugum terræ tuæ offeres in domum Dei tui & Numerorum v. Omnes primitiæ quas offerunt filij Israël, ad sacerdotem pertinent. & quicquid in Sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis, ipsius erit.*

De votiuis autem primitijs Deus loquens ad Aaron. & Leuitas, sic xvij. dixit: *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Israël, tibi dedi, & filijs tuis, & filiabus tuis iure perpetuo.*
qui

*qui mundus est in domo sua, uescetur ex eis. om-
nem medullam olei, & uini, & frumenti quid-
quid offerunt primitiarum Domino, tibi dedi, et
uniuersa frugum initia, quae gignit humus, &
Domino deportantur, cedent in usus tuos. qui
mundus est in domo tua, uescetur ex eis. Omne,
quod ex voto reddiderint filij Israël, tuum erit.
Docuit inde, ut primogenita hominum, &
animalium immundorum redimerentur,
bouum uero, ouium, & caprarum, non item:
*Quidquid, inquit, primum erumpit è uulua
cunctae carnis, quam offerunt Dom. no, siue ex
hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris e-
rit, ita dumtaxat, ut pro hominis primogenito
pretium accipias, & omne animal, quod immun-
dū est, redimi facias. cuius redemptio erit post
unum mensem, siclis argenti quinque, pondere
sanctuarii, siclus viginti obolos habet. primoge-
nitum autem bouis, & ouis, & caprae non facies
redimi, quia sanctificata sunt Domino. sangui-
nem tamen eorum fundes super altare, & adipem
adolebis in suauissimum odorem Domino carnes
uero in usum tuum cedent, sicut pectusculum
consecratum, & armus dexter, tua erunt. Fuit
etiam dies festus, in quo Mosis primitiae ex
Lege offerebantur. de quo supra dixi-
mus.**

De decimis porro hæc in Lege comperi-
mus, primum, ut Deo offerantur, deinde, ut

ad vsum sacerdotum traducantur. Exodi
xxij. *Decimas tuas non tardabis reddere.*
Leuitici xxvij. *Omnes decime terre siue de po-
mis arborum, siue de fructibus, Domini sunt, &
illi sanctificantur. Omnium decimarum bouis,
& ouis, & capre que sub pastoris virga trans-
eunt, quidquid decimum venerit, sanctificabi-
tur Domino.*

Ceterum S. Hieronymus super Ezechie-
lem quattuor genera decimarum elicit ex
verbis Legis; vnam, quam populus Leuitis
dabat, alteram, quam ex suis decimis Leui-
tæ dabant sacerdotibus, de quibus amba-
bus scribi inquit Numer. xvij. *Præcipe Le-
uitis, atque denuncia. Cum acceperitis à filiis
Israël decimas, quas dedi vobis, primitias earū
offerte Domino, id est decimam partem decime,
ut repetatur vobis in oblationem primitiuorum
tam de arvis, quam de torculari, & vniuersis.
quorum accipitis primitias offerte Domino, &
date Aarō sacerdoti omnia, que offeretis ex De-
cimis, & in donaria Domini separabitis, opti-
ma, & electa erunt cuncta.*

Tertium inde genus decimæ fuit, inquit
ille, quam vnusquisque de populo Israel in
suis horreis separabat, vt comederet eam
proficiscens ad Templum in vestibulo e-
ius, & Sacerdotes, ac Leuitas inuitaret ad cō-
uiuium, de qua Deuteronomij xiiij. *Deci-
mans*

mam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qua nascuntur in terra per annos singulos. & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit, ut in eo nomen eius inuocetur, decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis, ut discas timere Dominum Deum tuum, omni tempore. cum autem longior fuerit via, & locus, quem elegit Dominus Deus tuus, tibiq; benedixerit, nec poteris ad eum cuncta portare, vendes omnia, & in pretium rediges, portabisq; manu tua, & proficiſceris ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, & emes ex eadem pecunia quidquid tibi placuerit siue ex armentis, siue ex ouibus, vinum quoque, & siceram, & omne, quod desiderat anima tua, & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis in & domus tua, & Leuita, qui intra portas tuas est. caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua. Eandem verò præceptionem supra xij. quoque capite posuerat, inquiring: Ad locum quem elegerit Dominus, omnia, que precipio, conferetis, holocausta, & hostias, & decimas, & primitias manuum vestrarum, & quidquid precipuum est in muneribus, que vouistis Domino, ibi epulabimini coram Domino Deo vestro vos, ac filij, ac filie vestrae, famuli, & famulae, Leuites, qui in urbibus vestris commorantur. neq; enim habet aliam partem, et possessionem inter vos.

& xvij.

& xvij. Deut. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti, & vini, & olei tui, sed coram Domino Deo tuo in eo loco, quem ipse elegerit & Tobix primo: Pergebat in Hierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat eum, omnia primitiva sua, & decimas suas fideliter offeres ita ut in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decimationem.* Sunt tamē, qui à S. Hieronymo dissentiant, & tertiam hanc decimam eandem esse cum prima contendunt. licitum autem fuisse, ex prima decima aliquid sumere, & cum Leuitis in templo epulari.

Quarta verò decima fuit: quæ non singulis annis, sed tertio quoque recondebantur ad pauperes sustinendos. De qua Deuteronomij xliij. *Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus, quæ nascuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas. Veniet q̄, Leuites qui aliam non habet partem, nec possessionem tecum, & peregrinus, ac pupillus, et vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, ac saturabuntur, ut benediscat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.* item cap. xxvj. *Quando compleueris decimam cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio dabis Leuitæ, & aduene, & pupillo, & viduæ, ut comedant intra portas tuas, & saturentur.*

Hæc

Hæc in Lege. Post Legem inde eadem obseruata sunt. vt xxxj. secundi Paralipo. Præcepit Ezechias Rex populo habitantium Hierusalem, vt darent partes Sacerdotibus, & Leuitis, vt possent vacare legi Domini. Quod cum percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filij Israël, frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium que gignit humus, decimas obtulerunt. Sed & filij Israël, & Iuda, qui habitabant in vrbsibus Iuda, obtulerunt decimas bouum, & ouium, decimasque sanctorum, que vouerant Domino Deo suo, atque vniuersa portantes fecerunt acervos plurimos.

Post reditū inde è Babylonia primitiæ, & decimæ ad Gazophylacium deferri cœptæ, Neemiæ x. Sortes misimus, vt offerremus primogenita terra nostra & primitiua vniuersi fructus: omnis ligni ab anno in annum in Domo Domini. & primitiua filiorum nostrorum, & pecorum nostrorū sicut scriptum est in Lege, & primitiua bouum nostrorum, & ouium nostrorum, vt offerrentur in domo Dei nostri sacerdotibus, qui ministrant in domo Dei nostri, & primitias ciborum nostrorum, & Libamini nostrorum, & poma omnis ligni, vindemiæ quoque, & olei offerremus sacerdotibus ad Gazophylacium Dei nostri, & decimam partem terra nostra Leuitis. Ipsi Leuita decimas accipient. ex
omni.

omnibus ciuitatibus operum nostrorum. Erit autem sacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis Leuitarum. Et Leuitæ offerent decimam partem decimæ suæ in domo Dei nostri ad Gazophylacium in domo thesauri. ad Gazophylacium enim deportabunt filij Israël, & filij Leuitæ primitias frumenti, vini, & olei, & ibi erunt uasa sanctificata.

Pharisæi inde adeo exactè legem sibi obseruandam putarunt, vt etiam decimas minorum olerum darent. quod Christus arguit apud S. Lucam xj. *Ue uobis Phariseis, quia decimatis mentam, & rutam, & omne olius, & præteritis iudicium, & charitatem Dei. Hac autem oportuit facere, & illa non omittere.*

De Sacra pecunia, & Gazophylacio.

CAP. XVI.

SACRA verò (hoc enim ex propositis sequitur) pecunia fuit, quæ Siclus est dicta, quâ pretium pro animabus suis dabant Domino, in usum Tabernaculi, sic præcipiente Deo. Exodi xxx. *Quando tuleris summam filiorum Israël iuxta numerum, dabunt singulis pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus viginti obolos habet, medsa pars sicli offeretur domino.* Quis
ha-

habetur in numero à viginti annis, & supra, dabit pretium. Diues non addet ad medium, sicli, & pauper nihil minuet, susceptamq; pecuniã, quæ collata est à filijs Israel, trades in usus Tabernaculi Testimonij, vt sit monumentum eorũ coram Domino, & propitiatur animabus earũ. Hanc ergo pecuniam per multos annos sacerdotes constituto templo exegerunt, deinde exigere desierunt.

Post autem cum ad sarcendum templum pecunia esset opus, neque vllam sacerdotes haberent, quod exigere destitissent, Ioas rex iterum solui voluit, ac propterea arcam instituit, in quam omnes in templum ingredienti, pecuniam illam conferrent. eam arcam Perlico, & Græco vocabulo GAZOPHYLACIUM quia gazam custodiret, & Syriaco Corboam appellarent. Hac de re sic in Regum i iij. cap. xij. Dixit Ioas ad sacerdotes: *Omnem pecuniam sanctorum, quæ infertur in templum Domini à pretercentibus, pecuniam pretij, & quã sponte pro arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini, accipiant sacerdotes quisq; ab exactione sua, & instaurent sarta tecta domus, si quid opus viderint instauratione. Igitur vsque ad vicesimum tertium annũ regis Ioas non instaurationem sacerdotes sarta tẽpli, vocauitq; rex Ioas ad pontificem, & sacerdotes dices eis: *Quare sarta tecta**

ecclia non instaurastis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam ab exactione vestra. quando ad instauracionem templi daturi non estis illam. Et consenserunt sacerdotes, ne ultra acciperent pecuniam à populo causa sanctorum domus. Et sumpsit Ioiada Gazophylacium unum, aperuitq; foramen in tabulacuius. & posuit iuxta altare ad dextram ingredientium Domus Domini, & dederunt in id sacerdotes, qui custodiebant ostium, omnem pecuniam, que deferebatur in templum. cumq; videret nimiam pecuniam esse in Gazophilacio, ascendit Scriba Regis, & Pontifex, & argentarij, effuderuntque, & numerarunt pecuniam, que inuenta est in domo Domini, & dederunt eam promptam in manus operariorum domus Domini. Item secundo Paralipom. xxiiij. Proferam verò verba Græcæ translationis, quia aliqua ex parte clariora sunt, eadem tamen manente sententia: Conuocauit Ioaas sacerdotes, & Leuitas, & dixit eis: Exite in vrbes Iudæ, & cogite ex omni Israël pecuniam, ut sarciatur domus Dei in singulos annos, & festinate indicare. & Leuita non festinarunt. Et vocauit Ioaas Ioiadam Pontificem, & dixit ei: Cur non vidisti de Leuitis, ut exigerent de Iuda, & Hierusalem, quod indicatum est à Moyse. quando conuocauit Israël in Tabernaculum Testimonij, quia Gotholia fuit exlex, & filij

filij eius dissiparunt domum Dei. Fiat arca, & ponatur in porta domus Domini extrinsecus, & edificant in Iuda, & Hierusalem. Conferes Domino, ut dixit Moyses ad Israël in deserto. Et dederunt omnes principes, & cunctus populus, & contulerunt, & contecerunt in arcam. ita, ut completeretur, & auulerunt arcam ad Prepositos regis per manum Leuitarum, & viderunt, quod abundabat pecunia, & venit Scriba Regis, & Prepositus magni sacerdotis, & exhausserunt arcam, & posuerunt in loco suo, & ita fecerunt in dies, & coaceruauerunt argentum multum, & dedit Rex, & Ioiada sacerdos facientibus opera in opificium domus Dei. Hæc autem eadem Iosephus aliqua quoque ex parte clarius prodidit. Ioam, inquit, regem cupido resarciendi templi incessit, atque accito ad se Ioiada Pontifice iussit, ut in omnem mitteret regionem Leuitas, & sacerdotes, qui exigèrent pro uniuscuiusq; capite dimidium siclum argenti ad instauracionem templi, quod à Ioram Gotholia, & filijs eorum videbatur esse destruetum. Pontifex verò hoc non fecit, sciens, à nemine conferri argentum. tertio verò, & viceesimo anno regni sui Ioas Pontificem, & Leuitas negligentie arguens iussit, ut in proximum annum de templi instauracione prospicerent. Itaq; Ioiadas consilium, quod gratum fuit populo, adhibuit. fecit namque ligneam arcam, & undique

O

muniens

muniens eam, unum ei foramen aperuit, quam
 ponens in templo iuxta sacrarium, mandauit
 singulis, ut quantum uellent, in eam mitterent,
 per foramen pro templi reparatione, ad quod o-
 pus libenter populus omnis accessit, & multum
 argenti, multumque auri intulit. Quo facto eu-
 cuantes arcam presente rege scriba simul, & sa-
 cerdotes argentum enumerauerunt, quod fue-
 rat illatum, deinde eam in eodem loco reposue-
 runt, idque quotidie obierunt. Gazophylacio
 inde constituto, pecunia à Iosia rege templi
 sarcituro iterum hausta est. sicut enim iij. Re-
 gum scriptum est: *M. si Iosias Rex Scribam*
templi ad Helciam sacerdotem magnum, ut con-
fietur pecunia, quae illata est in templum Domi-
ni quam collegerunt ianitores templi à populo,
deturque fabris per Praepositos domus Domini,
qui & distribuunt eam ijs, qui operan-
tur in templo Domini ad instauranda sarta te-
rae templi. Euerso inde templo simul etiam
 Gazophylacium est euersum, & restituto
 restitutum, verum id non circa tantum fuit,
 in quam pecunia iaceretur, sed locus am-
 plus, in quo etiam primitiae & decimae Le-
 uitarum repositae sunt. ut Neemiae x. *Pri-*
mitias vindemiae, & olei afferemus sacerdotibus
ad Gazophylacium Dei nostri & post: Ad
Gazophylacium deportabunt filij Israël, & filij
Leui primitias frumenti, vini, & olei. & sequē
 ti:

ti: *Erat super hoc Eliasib, qui fuerat Præpositus in Gazophylacio domus Dei nostri. fecit ergo sibi Gazophylacium grande. & ibi ante eum reponabant munera. & ij. Maccabæorum: Apollonius nunciauit Seleuco regi Syria, innumerabilibus pecunijs refertum esse Gazophylacium Hierosolymis, & communes copias immensas esse, quæ non pertinerent ad rationem sacrificiorum* Hinc etiam legitur apud S. Marcum: *Sedens Iesus contra Gazophylacium, aspiciebat, quomodo turba iactaret eis in Gazophylacium.* & apud S. Lucam: *Respicens Iesus vidit eos, qui mittebant munera in Gazophylacium.*

Huic porrò Gazophylacio custos fuit Præpositus, quem Isaias cap. xxij. vocat *ראש תרומה*, id est, quæstorem templi, licet Latinus interpres vocet præpositū tēpli. Iosephus autem libro xvij. gazophylacem nominat. *Stola*, inquit, *pontificis sub sigillo gazophylacis tenebatur, à quo etiam & cætera ornamenta templi asseruabuntur.* Item vij. Belli. *Arcas etiam, quæ gazophylacia vocantur, incendant, in quibus magna vis erat pecunie, ac vestium, atque omnes Iudeorum propè congestæ diuitiæ.* Item: *Quin etiam gazophylax, id est, custos sacræ pecunie, comprehensus, nomine Phinees, vestes, & cingula sacerdotum, indicauit.* Ac de legitimis quidem oblationibus hætenus.

De oblationibus votiujs, & voluntarijs.

CAP. XVII.

Sequitur, vt dicam de Oblationibus, siue sacrificiorum, siue donorum, quæ ex voto, vel ex voluntate confectæ sunt. de quibus Leuitici vij. *Si voto vel sponte quis obtulerit hostiam. & xxij. Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sanctissimas offeretisq; in eis oblationes Domino, holocausta, & libamenta iuxta ritum vniuscuiusq; diei, exceptis sabbatis domini, donisq; vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.*

Vota dicta, quæ quis impetrandæ gratiæ causa se Deo soluturū spondit, quæ non reddere nefas Deus constituit. Deuteronomij xxij. *Quod si voueris votum Domino, ne moreris reddere illud, quia querens querit Dominus illud abs te, & erit tibi in peccatum.* Quæ verba sic exponit Philo de sacrificio Abel: *Votum est petiitio boni alicuius à Deo, mandatur autem, vt voti compos sine mora coram offerat Deo. In quo qui peccant, alij per beneficiorū obliuionem gratiarum actione se priuant, alij per nimiam arrogantiam se ipsos auctores bonorum suorum existimant, non Deum. alij bona quidem sua ad Deum referunt, sed suo se merito ea consequi putant.*

Voti

Voti verò concipiendi formula fuit talis. Iu-
dicum xj. *Votum vouit Domino dicens. Si tra-*
dideris filios Ammon in manus meas, quicun-
que primus fuerit egressus de foribus domus
mea, eum holocaustum offeram Domino. & pri-
mo Samuelis: Votum vouit dicens. Domine, si
dederis seruae tuae sexum viri, dabo eum Domi-
no omnibus diebus vite eius, & non acula non
ascendet super caput eius. & ij. Regum vii j.
Vouens vouit seruus tuus dicens. Si reduxerit
me Dominus in Hierusalem, sacrificabo Do-
mino.

Qui verò faciebat quod Deo promise-
rat, is votum soluere, & votum reddere di-
cebatur. vt Leuitici xxij. *Qui obulerit obla-*
tionem suam, vel vota soluens, vel spontè offerès.
& ij. Regum viij. Vadam, & reddā vo. a mea,
quæ voui Domino in Hebron, & vij. Prouer-
biorum: Victimæ pro salute deuonî, vota ho-
die reddidi.

Extat etiam lex de votis faciendis, & per-
soluendis, quæ virum hoc modo astringit.
Numer. xxx. *Si quis virorum votum Domino*
vouerit, aut se constrinxerit iuramento, non fa-
ciet irritum verbum suum, sed omne, quod pro-
misit, implebit. Puellam autem, quæ erat in
potestate patris, aut mulierem, quæ erat in
potestate viri, si promittente illa pater, aut
vir tacuissent, ipsam obligauit, si contradi-

non item. Viduam autem, & repudiatam iu reirando teneri voluit.

Vnusquisque autem aut animam suam Deo vouit, aut res suas. Si animam, pretio redimere potuit: si animal, mutari votum non potuit, & consecratum Deo mansit. domum autem si vouit, pretio aucto redimere potuit. omnis verò æstimatio siclo Sanctuarij ponderata est. Siclus viginti obolos habuit. Hæc & alia huiusmodi ad votum pertinentia multis verbis tradita continentur Leuitici capite extremo. Fuit autem vltimum voti genus, cū quis semetipsum Domino consecrauit, de quo dictum est, vbi de Nazaræis est disputatum.

Vota verò in templum, perinde ac cetera dona, delata esse, indicauit Hierem. xxxiiij. cum dixit: *Vox portantium vota in domum Domini.*

Quæ verò spontè oblata sunt, ea opposita sunt eis, quæ quis non solum ex voto soluit, sed etiam ex lege: vt quæ omninò à libertate voluntatis manarint. vnde Iudicum xij. *Pecunia, qua offertur pro pretio anime, & quam spontè, & arburio cordis sui inferunt in templum Domini.* & Esdræ primo: *Adiuuēt eum viri de loco suo auro, & argento, & substantia, & pecoribus excepto, quod voluntariè offerunt templo Dei, quod est in Hierusalem.*

*De Ieiunio, & cæteris afflictionibus
corporis.*

CAP. XVIII.

VT autem placandi Dei gratia sacrificia, aut oblationes fecerunt, sic etiam orandi causa ieiunarunt, fleuerunt, saccum induerunt, sese cinere consperferunt, humi prostrauerunt. atque omnino omnes humiliandi corporis rationes exquisierunt. idque aut publicè, aut priuatim. Publicè, ieiunium vniuerso populo indicentes, Priuatim pro sua quisque religione id obeuntes. Si publicè fecerunt, aut ordine fecerunt, semel in anno ex lege, aut extra ordinem, cū arbitrium, aut necessitas tulit. idq; vel in dies septem, vel tres, vel vsq; ad vesperam. Si priuatim, pro suo quisque arbitrato in eodè manens instituto peregit.

Legitimum, atque ordinarium ieiunium peractum est die decima Septembris in die Expiationum, idque solum ieiunium à Deo mandatum est. quare dies ille Ieiunium, aut dies ieiunij vocatus est. de quo antè dictum est.

De ieiunio publico extra ordinem indicato agitur Paralipom. secundo, capit. xx. *Iosaphat rex timore perterritus totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium*

iunium vniuerso Iuda: & Hieremiæ xxxvj.
 Factum est in anno quinto Ioachim Regis Iuda
 in mense nono predicauerunt ieiunium in conspe-
 ctu Domini omni populo in Hierusalem vni-
 uerse multitudini, quæ confluxerat de ciuitati-
 bus Iuda & Esdræ primi octauo: Predicanti
 ibi ieiunium iuxta fluum Abana, ut afflige-
 remur coram Domino Deo nostro, & peteremus
 ab eo viam rectam nobis. Ieiunij porrò publi-
 cè celebrati, insignis mentio est Iudith quar-
 to: Clamant omnis populus ad Dominum in-
 stantia magna, & humiliauerunt animas suas
 in ieiunijs, & orationibus, ipsi, & mulieres eo-
 rum, & induerunt se sacerdotes cilicijs, & in-
 fanes prostrauerunt contra faciem templi Do-
 mini. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus
 circuiuit omnem Israël, allocutusq; est eos di-
 cens, scitote, quoniam exaudiet Dominus preces
 nostras, si manentes permanseritis in ieiunijs, &
 orationibus in conspectu Domini. Ad hanc ex-
 hortationem eius deprecantes Dominum, per-
 manebant in conspectu Domini, ita ut etiam
 qui offerebant Domino holocausta, præcincti ci-
 licijs offerrent sacrificia Domino, & erat cinis
 supra capita eorum, & ex toto corde suo omnes
 orabant Deum, ut visitaret populum suum Is-
 raël. Item Iudicum xx. Omnes filij Israël vene-
 runt in domum Dei, & sedentes flebant coram
 Domino, & sesunauerunt die illo vsque ad ve-
 speram,

vesperam, & obtulerunt ei Holocausta, & Pacificas victimas, & primo Regum vij. Congregate vniuersum Israël in Masphat, ut orem pro vobis Dominum & conuenerunt in Masphat, & hauserunt aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino. & primo Maccabæorum tertio: Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Hierusalem, qui locus erat orationis in Maspha ante in Israël, & ieiunauerunt illa die, & induerunt se cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti suo, & disciderunt vestimenta sua. & xij. secundi: Omnibus petentibus à Deo misericordiam cum fletu, & ieiunijs per triduum continuum prostratis hortatus est eos Iudas, ut se prepararent.

Priuati verò ieiunij ratio ex his elici locis potest. Numerorum xxx. Si uxor uenerit, & iuramento se constrinxerit, ut per ieiunium, vel ceterarum rerum abstinentiam affligat, animam suam, in arbitrio viri erit, siue faciat, siue non faciat. & xij. secundi Regum: Deprecatus est Dominum Dauid pro paruulo, & ieiunauit ieiunio, & ingressus seorsum iacuit super terram. Vnde xij. secundi ipse dixit: Propter infantem, dum adhuc uiuere ieiunauit, & fluit. Dicebā enim: Quis scit, si forte eū mihi donet Dominus, & uiuat infans? & xxvj. tertij: Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta

*sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitq;
& dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et primo secundi Esdræ: Cumq; hæc audissem, sedi, & fleti, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem DEI celi. & quinto quarti: Si oraueris iterum, & ploraueris, & ieiunaueris septem diebus, audies uerum horum maiora. & Iudith viij. lucis diebus in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, & habens super lumbos cilicium, ieiunabat omnibus diebus uite sue præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israël.*

Hæc igitur cum esset Iudæorum in ieiunando consuetudo, sanè apparet, cur Pharisei, qui se cæteris religione præstare uideri uolebant, ita ieiunium amplecterentur, ut bis in sabbatho ieiunarent, teste S. Luca, & admiratione affecti sint, cur, cum ipsi ieiunarent, discipuli Christi non ieiunaret. Probatum autem esse ab ipso etiam Christo ieiunium, liquet ex eo, quòd & ipse more Moyse, & Helix ieiunauit, & ieiunij rationem docuit, inquiring: *Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ, tristes: exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus ieiunantes.*

Ut autem sacrificia iustitiæ, & laudis dilexit magis Deus, quam uictimarum, & sanguinis, sic iustitiam siue caritatem potiorè ieiun.

ieiunio habuit, atque omnino cordis afflictionem, quàm corporis Indicat Isaias lviij. inquit: *Nunquid tale est ieiunium, quod elegi, per diem affligere animam suam? nunquid contorquere, quasi circulum, caput suum, & saccum, ac cinerem sternere? nunquid istud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino, nō ne hoc est magis ieiunium, quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe, frange esurienti panem tuum, & egros vagosq; induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum. & carnem tuam ne despexeris.* Indicat item Ioël: *Hæc dicit Dominus. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & in fletu, & in plâctu, & scindite corda vestra, non vestimenta vestra.* Hæc verò mandabatur Iudæis, qui studiosius ieiunia, quam caritatem amplectebantur, & cibum facilius fastidiebant, quàm peccatum auersabantur. Ac de ritibus quidem sacris hæc dicta sint.

CARO.